

**UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

Skupna zunanjetrgovinska politika Evropske unije na področju jeklarstva

Kandidat: Krivec, Marko
Študent rednega študija
Št. indeksa: 81509137
Program: Univerzitetni
Študijska smer: Mednarodna menjava
Mentor: dr. Vito Bobek, izr. prof.

Maribor, oktober 2003

PREDGOVOR

Živimo v času, ko postaja svet vse manjši ter meje med različnimi gospodarstvi vse bolj nevidne. Vse več je medsebojnega povezovanja različnih gospodarstev. V tem procesu postajajo med drugim vse bolj pomembni, ne le odnosi med različnimi narodnimi gospodarstvi, temveč tudi odnosi med različnimi integracijami. V tem diplomskem delu sem opisal, kako te odnose na področju jeklarstva rešuje Evropska unija. Odnosi EU s tujino na področju trgovine so opredeljeni v skupni zunanjetrgovinski politiki Evropske unije.

Evropska unija si v okviru svojih zmožnosti želi zagotoviti konkurenčnost na svetovnem trgu, obenem pa tudi pospeševati mednarodno trgovino z nadaljnjo liberalizacijo pravil svetovne trgovine. To želi doseči z izvajanjem takšne zunanjetrgovinske politike, ki na eni strani zagotavlja kar najvišjo možno stopnjo trgovinske liberalizacije, po drugi strani pa mora zagotavljati nek red v notranjem trgu in ščititi domače proizvajalce pred nelojalno konkurenco.

Osrednje področje, na katerega sem se osredotočil v tem delu je skupna zunanjetrgovinska politika (SZTP) Evropske unije na področju jeklarstva. V okviru skupne zunanjetrgovinske politike Unija med drugim sklepa različne sporazume, določa skupno carinsko stopnjo in kontingente, ki veljajo za vse države članice. Prav tako nadzoruje tretje države glede njihovih protekcionističnih ukrepov ter sproža razne spore glede dumpinga in subvencioniranega uvoza v jeklarskem sektorju.

Pri razvoju jeklarske industrije ima zelo pomembno vlogo vodenje zunanjetrgovinske politike. Jasno je namreč, da še tako ugodna struktura stroškov proizvodnje niti še tako visoka kakovost ali dober management ne morejo zagotoviti preživetja nobenemu jeklarskemu podjetju, ko se mora le-ta na tržišču spopasti z državno podprto konkurenco. Nekatere države so namreč iz različnih razlogov (delovna mesta, vojaška industrija) močno zainteresirane za obstoj jeklarske industrije in jo zato poizkušajo na takšen ali drugačen način zaščititi pred konkurenco.

Motiv za obdelavo te tematike sem dobil predvsem zato, ker me zanima kako omenjene instrumente SZTP Unija uporablja v praksi. Za obdelavo jeklarske industrije pa sem se odločil zato, ker tudi sam prihajam iz krajev, kjer je jeklarska industrija močno razvita. Prav tako me zanima, kakšne spremembe bodo nastale v tem sektorju po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo.

Diplomsko delo je razdeljeno na pet delov. V uvodnem delu predstavljamo področje, ki bo predmet raziskave, kot tudi namen raziskave ter uporabljene metode dela. V drugem delu na kratko opišemo Evropsko unijo z vidika gospodarskega sodelovanja s tujino. V tretjem in četrtem delu se osredotočimo na kratek opis vseh elementov SZTP ter pregled SZTP po sektorjih, ki so pomembni za gospodarstvo EU. V osrednjem delu pa se osredotočimo na SZTP na področju jeklarstva. V okviru tega najprej opišemo jeklarsko industrijo tako v svetu EU in Sloveniji. Nato pa se posvetimo bolj trgovinskemu delu, v okviru katerega bomo spoznali delovanje SZTP na področju jeklarstva.

VSEBINA

1 UVOD	5
1.1 Opredelitev področja in opis problema, ki je predmet raziskave	5
1.2 Namen, cilji in osnovne trditve	6
1.3 Predpostavke in omejitve raziskave.....	6
1.4 Predvidene metode raziskovanja	7
2 GOSPODARSKI ODNOSI EU S TUJINO	8
2.1 EU in svetovna trgovina	8
2.1.1 Zunanjetrgovinski odnosi s pomembnejšimi partnerji.....	9
2.2 EU in STO	11
2.3 EU in Slovenija	11
3 KRATEK PREGLED SZTP EU	13
3.1 Določila Rimske pogodbe o ustanovitvi EGS kot temelj SZTP.....	15
3.2 Nastanek in načela SZTP	15
3.3 Oblikovanje SZTP	16
3.4 Instrumenti SZTP	16
3.4.1 Skupna carinska tarifa.....	17
3.4.2 Instrumenti za zaščito trgovine.....	17
3.4.3 Instrumenti za dostop na tuje trge	18
3.5 Trgovinski sporazumi.....	18
3.6 Bilateralne in regionalne dimenzije SZTP EU.....	19
3.7 Skupna izvozna in uvozna ureditev.....	20
3.7.1 Skupna pravila za izvoz.....	20
3.7.2 Skupna pravila za uvoz	21
4 PREGLED SZTP PO SEKTORJIH	23
4.1 Opredelitev in sektorji na katere se nanaša SZTP EU.....	23
4.1.1 Storitve	23
4.1.2 javna naročila	24
4.1.3 Civilno letalstvo	25
4.1.4 Tekstil in oblačila	26
4.1.5 Elektronika	27
4.1.6 Neželezne kovine	27
4.1.7 Ladjedelništvo	28
4.1.8 Avtomobili.....	28
4.1.9 Kemični, farmacevtski in kozmetični izdelki.....	29
4.1.10 Strojništvo	31
4.1.11 Kmetijstvo.....	32

5 SZTP NA PODROČJU JEKLARSKE INDUSTRIJE	34
5.1 Pregled jeklarske industrije	34
5.1.1 Kratek oris novejše zgodovine jeklarstva	36
5.1.2 Razvojni trendi tržišč jeklarskih izdelkov	37
5.1.3 Perspektive svetovne jeklarske industrije	39
5.1.4 Evropsko tržišče jekla	40
5.1.5 Perspektive evropske jeklarske industrije	42
5.1.6 Jeklarstvo v Sloveniji	43
5.2 Carine	44
5.2.1 Uvoz jeklenih izdelkov v Evropsko unijo	45
5.2.2 Izvoz jeklenih izdelkov iz evropske unije	45
5.3 Trgovinska politika	46
5.3.1 Uvozni režim	47
5.4 Uporaba instrumentov SZTP na področju jeklarstva	48
5.4.1 Skupna carinska tarifa	48
5.4.2 Zaščitni ukrepi	49
5.4.3 Protidumpinški ukrepi	53
5.4.4 Protisubvencijski ukrepi	53
5.4.5 Bilateralni odnosi Evropske unije na področju jeklarstva	54
5.4.5.1 Sporazumi glede jekla	54
5.4.6 Monitoring tretjih držav	59
5.5 Reševanje težav in sporov glede jeklarske industrije	59
5.5.1 Odbor OECD za jeklo	61
6 SKLEP	62
7 ABSTRACT	65
SEZNAM VIROV	67
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	74

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema, ki je predmet raziskave

Zunanjepolitično aktivnost Unije sestavljajo tri usmeritve: skupna trgovinska politika, razvojna pomoč in zunanji odnosi. Vse tri usmeritve pomenijo pomemben instrument pri ustvarjanju kredibilne zunanje politike, tako na diplomatskem kot gospodarskem in trgovinskem področju. Skupna carinska tarifa in skupna trgovinska politika do tretjih držav sta osnovna pogoja za delovanje skupnega trga EU. Ta ima več avtonomnih mehanizmov (protidumpinški ukrepi, ukrepi proti subvencioniranemu uvozu itd.) za zaščito domačega trga.

V diplomskem delu se bomo srečali s skupno zunanjetrgovinsko politiko (SZTP) Evropske unije. SZTP je ena od politik, na kateri temelji milijonski trg potrošnikov Unije. Trg omogoča živahno konkurenco, zato je nujno, da obstajajo takšni mehanizmi, ki omogočajo na eni strani zdravo konkurenco ter na drugi strani onemogočajo kaos. Zanimivost te tematike pa postaja za Slovenijo vse bolj zanimiva s približevanjem sprejetja Slovenije v Evropsko unijo. Ko bo Slovenija postala članica EU, bo namreč začela uporabljati skupno carinsko tarifo in skupno trgovinsko politiko Evropske unije do tretjih držav.

Skupna trgovinska politika temelji na številnih instrumentih reguliranja mednarodne menjave, njena najpomembnejša podlaga pa je skupna carinska tarifa. V okviru SZTP EU sklepa razne preferencialne ali nepreferencialne sporazume za pospeševanje trgovinske menjave s posameznimi državami in skupinami držav. To pomeni, da bo Slovenija sočasno z vstopom v Evropsko unijo postala članica carinske unije, kar pomeni, da bo morala odpraviti obstoječe trgovinske omejitve do držav partneric in prilagoditi svojo trgovinsko politiko do tretjih držav trgovinski politiki Unije. Praktični pomen za Slovenijo se bo kazal v izgubi nacionalne suverenosti na področju protidumpinških ukrepov, kakor tudi pri sklenjenih trgovinskih sporazumih, kar bo imelo pomemben učinek na trgovino z državami z območja nekdanje Jugoslavije. V diplomskem delu želimo analizirati predvsem, kaj to pomeni za slovensko gospodarstvo oziroma natančneje za jeklarsko industrijo v Sloveniji. Prikazati želimo tudi, kako se bo spremenilo poslovanje naših podjetij s tujino po vstopu Slovenije v EU, in sicer bomo podrobneje obdelali vprašanja, ki se nanašajo na področje jeklarske industrije.

Evropska unija je največji svetovni proizvajalec jekla. V letu 2001 so v EU proizvedli kar 159 milijonov ton surovega jekla (19% svetovne proizvodnje). Prav tako pa se tudi evropska jeklarska industrija sooča z ekonomsko globalizacijo. Zato bo še posebno zanimivo spoznati, kako ureja EU svoje odnose s tretjimi državami na področju jeklarstva.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve

Namen

Namen raziskave je zelo obširne in fragmentirane podatke o tej tematiki povezati v pregledno celoto, kajti ta problem še ni bil analiziran v diplomskih delih na Ekonomsko–poslovni fakulteti v Mariboru. Ker tudi sam prihajam iz krajev, kjer je jeklarstvo precej razširjeno, me še posebej zanimajo problemi in novosti, s katerimi se bodo morala naša podjetja soočiti ob vstopu v EU.

Cilji

Cilj diplomskega dela je bližje prikazati načela in osnove delovanja skupne zunanjetrgovinske politike Evropske unije. Še posebej želimo prikazati, kako deluje SZTP na področju jeklarstva. Prikazati želimo, kako nastaja in kako se oblikuje SZTP. Prav tako bomo nekaj pozornosti namenili instrumentom, ki jih EU uporablja v okviru SZTP. Na kratko si bomo pogledali tudi značilnosti SZTP na posameznih sektorjih. V osrednjem delu diplomskega dela pa bomo analizirali SZTP na področju jeklarstva. Pogledali bomo kakšna je trgovinska politika EU na področju jeklarstva, kakšen je uvozni in izvozni režim. Prikazali bomo tudi mednarodne sporazume, ki jih ima EU sklenjene s tretjimi državami glede jeklarstva. V diplomski nalogi pa smo poizkušali čim bolj nazorno prikazati, kaj določene ureditve v okviru SZTP EU pomenijo za Slovenijo oziroma za slovensko jeklarsko industrijo in kaj bo morala Slovenija v okviru SZTP storiti po vstopu v EU maja prihodnje leto.

Osnovne trditve

Ena od trditev, iz katerih bomo izhajali, je, da je Evropska unija največja trgovinska velesila na svetu, zato ima politika mednarodne menjave EU velik vpliv na celotno svetovno gospodarstvo. V okviru SZTP EU sklepa preferencialne in nepreferencialne sporazume za pospeševanje trgovinske menjave s posameznimi državami ali skupinami držav. Ob vstopu Slovenije v EU bodo ti sporazumi veljali tudi za Slovenijo.

1.3 Predpostavke in omejitve raziskave

Predpostavke

Glavna predpostavka, na katero se bomo naslanjali v diplomskem delu, je, da bo Slovenija v bližnji prihodnosti postala polnopravna članica Evropske unije. Prav tako predpostavljamo, da je SZTP glavni ključ oziroma mehanizem, ki omogoča, da imamo na milijonskem trgu potrošnikov Unije na eni strani zdravo konkurenco, na drugi strani pa onemogoča kaos, ki bi lahko nastal na tako velikem enotnem trgu.

Omejitve

Zaradi obširnosti, ki jo zajema tematika Skupne zunanjetrgovinske politike Evropske unije, si bomo le na kratko pogledali način in načela delovanja SZTP, prav tako bomo na kratko prikazali SZTP na posameznih sektorjih, medtem ko bomo bolj natančno analizirali SZTP na področju jeklarstva.

V diplomskem delu bomo naleteli tudi na omejitve pri prevajanju strokovnih izrazov iz angleškega jezika, saj v slovenščini še ni ustreznih izrazov za vso terminologijo, ki se pojavlja v različni tuji literaturi. Da bi se izognili prevelikemu popačenju teh izrazov, jih bomo nekatere ohranili nespremenjene v angleškem jeziku. Pri tem gre predvsem za prispevke, ki jih najdemo na medmrežju.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Nalogo bomo predstavili z makroekonomskega vidika in bo osredotočena na SZTP na področju jeklarstva. Analizirali bomo tudi ostala področja SZTP in opisali vsebinski vidik SZTP.

Za raziskovanje bomo uporabili deskriptiven pristop, saj bomo opisovali strukturo in delovanje SZTP.

Metode, ki jih bomo uporabili v diplomskem delu, so:

- metoda deskripcije; gre za opis dejstev in pojavov brez znanstvenega pojasnjevanja
- komparativna metoda; s komparativno metodo pojasnjujemo oziroma primerjamo pojave in odnose
- metoda kompilacije; gre za postopek povzemanja opazovanj in sklepov drugih avtorjev

Prikazati smo poizkušali čimbolj realne in aktualne podatke, zato smo se pri zbiranju informacij bolj omejili na prispevke in članke iz medmrežja. Manj pa smo uporabljali zbiranje informacij iz knjig saj je tema tako aktualna, da zelo težko najdemo knjigo z aktualnimi podatki glede skupne zunanjetrgovinske politike EU.

2 GOSPODARSKI ODNOSI EU S TUJINO

Zunanji ekonomski odnosi v EU zajemajo gospodarske in trgovinske odnose z državami nečlanicami in mednarodnimi organizacijami. Temeljijo predvsem na skupni trgovinski in razvojni politiki, najpomembnejša podlaga pa je skupna carinska tarifa. Carine med državami članicami so namreč odpravljene. V nasprotju s pravili, ki veljajo za območja proste trgovine, državam članicam ni dovoljeno odmeriti lastnih carin na blago s poreklom iz tretjih držav. Spoštovati morajo namreč skupno carinsko tarifo. Za industrijske izdelke je bila carinska unija vzpostavljena julija 1968, za kmetijsko-živilske izdelke pa je začela veljati januarja 1970.

Skupna carinska tarifa in skupna trgovinska politika do tretjih držav sta tudi osnovna pogoja za delovanje skupnega trga EU. Ta ima tudi več avtonomnih mehanizmov (protidumpinški ukrepi, ukrepi proti subvencioniranemu uvozu itd.) za zaščito domačega trga. Za pospeševanje trgovinske menjave s posameznimi državami ali skupinami držav sklepa EU v okviru skupne trgovinske politike preferencialne in nepreferencialne sporazume. Vzvode gospodarskega sodelovanja pa uporablja tudi za pospeševanje razvoja držav tretjega sveta.

Zunanjepolitično aktivnost Unije sestavljajo tri usmeritve:¹

- skupna trgovinska politika,
- razvojna pomoč in
- zunanji odnosi.

Vse tri usmeritve pomenijo pomemben instrument pri ustvarjanju kredibilne zunanje politike, tako na diplomatskem, kot na gospodarskem in trgovinskem področju.

2.1 EU in svetovna trgovina

Evropska unija ima trenutno 15 držav članic in 372 milijonov prebivalcev, kar predstavlja 6% svetovne populacije. Evropska unija je s svojimi petnajstimi državami članicami največji svetovni izvoznik in drugi največji uvoznik. Na njenem skupnem trgu pa se letno ustvari za več kot šest tisoč milijard dolarjev blaga in storitev (Urad vlade za informiranje 2000). Evropska unija je zato največja trgovinska velesila na svetu in pomemben akter na globalnem tržišču. Širitev na deset novih držav pa bo trgovinsko moč EU še povečala (Gospodarska zbornica Slovenije 2003).

¹ Povzeto po: Delegacija Evropske komisije v RS 2003.

Evropska unija si želi zagotoviti konkurenčnost na svetovnem trgu, obenem pa tudi pospeševati mednarodno trgovino z nadaljnjo liberalizacijo pravil svetovne trgovine, kar bo še posebej koristno za države v razvoju.

2.1.1 Zunanjetrgovinski odnosi s pomembnejšimi partnerji

SEVERNA AMERIKA²

Združene države Amerike so nedvomno najpomembnejši partner Evropske unije, saj medsebojno sodelovanje poteka na številnih področjih, od trgovine do zunanje politike in varnosti. EU in ZDA sta dva najmočnejša ekonomska sistema na svetu, ki postajata vedno bolj soodvisna. Skupno predstavljata skoraj polovico globalne ekonomije, transatlantski trgovinski tokovi in investicije pa znašajo skoraj 1 milijardo evrov dnevno. ZDA in EU druga drugi predstavljata najpomembnejšega trgovinskega partnerja, saj poteka med njima kar 37% svetovne trgovine z blagom in 45% svetovne trgovine s storitvami. ZDA in EU pa ne sodelujeta samo na dvostranski ravni, ampak tudi v številnih multilateralnih forumih, kot so Združeni narodi, Svetovna trgovinska organizacija, NATO, skupina G8.

TABELA 1: Trgovina med EU in ZDA

Leto	1980	1990	2001
UVOZ EU iz ZDA*	50.733	88.957	195.627
Delež ZDA v trgovini EU**	18,4	20,5	19,0
	1980	1990	2001
IZVOZ EU v ZDA	29.543	82.004	239.902
Delež ZDA v trgovini EU	14,6	20,9	24,4

Opombe: *v milijonih evrov

**v odstotkih

Vir: Bilateral trade relations 2001

AZIJSKE DRŽAVE

Na področju Azije EU dobro sodeluje z Organizacijo držav jugovzhodne Azije (ASEAN), kjer je izjema Burma oz. Mjanmar, ki kljub članstvu v ASEAN ni del sporazuma z EU. V okviru sodelovanja potekajo redna Evro-azijska srečanja (proces ASEM), kjer sodeluje večina držav članic ASEAN, pa tudi Kitajska, Japonska in Koreja. (Delegacija Evropske komisije v RS 2003). EU je za ASEAN velik in donosen trg, hkrati pa vir pomoči za odpravljanje azijskih razvojnih in družbenih težav. EU je za ASEAN drugi največji izvozni trg za ZDA in tretja

² povzeto po: DG Trade 2003.

največja trgovinska partnerica za Japonsko in ZDA. Povečanje trgovinske menjave med EU in ASEAN v zadnjih desetih letih je bilo izredno.

JAPONSKA

Odnosi z Japonsko so bolj razviti kot s katerokoli azijsko državo, še posebno na področju trgovine. Leta 1991 je bila izdelana Skupna deklaracija oziroma politična izjava, ki je temeljni dokument odnosov med EU in Japonsko. Japonska proda državam EU v grobem dvakrat toliko, kolikor od njih kupi. Odnosi med Unijo in Japonsko so se zaradi tega trgovinskega nesorazmerja zaostri. Dolga leta so Japonsko kritizirali zaradi »dumpinško poceni« izdelkov v Evropi in zaradi tega, ker svojega domačega trga ni odprla izdelkom EU (DG Trade 2001).

KITAJSKA

Kitajska danes za EU predstavlja tretjo najpomembnejšo neevropsko trgovinsko partnerico. Močnejši trgovinski odnosi med Kitajsko in EU se odpirajo na bilateralni in multilateralni ravni. Multilateralno je EU ena najbolj gorečih zagovornikov Kitajske za pridružitve k STO, bilateralno pa EU podpira kitajsko gospodarstvo in trgovinske reforme. Trgovinski odnosi med tema dvema državama so urejeni v Sporazumu o menjavi in trgovinskem sodelovanju (DG Trade 2002).

SREDOZEMLJE

Ekonomsko sodelovanje med EU in sredozemskimi državami je dobro razvito. Uvoz sredozemskih držav iz EU znaša okrog 30 milijard evrov letno (približno 47% celotnega uvoza), delež izvoza v EU pa je s 63 milijardami evrov letno še višji (52%).

Da bi svojim sredozemskim partnerjem pomagala pri prehodu na prosto trgovino, je EU ustanovila program MEDA, ki državam namenja približno 1 milijardo evrov nepovratnih sredstev letno ter dodatno milijardo evrov v obliki posojil Evropske investicijske banke. Evro-sredozemsko partnerstvo zajema Evropsko unijo in naslednje države: Maroko, Alžirija, Tunizija, Egipt, Izrael, Jordanija, Palestina, Libanon, Sirija, Turčija, Ciper in Malta (Delegacija Evropske komisije v RS 2003).

ACP

Multilateralni odnosi

Unija tesno sodeluje z različnimi mednarodnimi organizacijami, kot so Organizacija združenih narodov, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, Svet Evrope, Zahodnoevropska unija, NATO, Svetovna trgovinska organizacija in številne organizacije, ki jih je ustanovila Konvencija za pomorsko pravo. Sodelovanje z Združenimi narodi poteka predvsem na gospodarskem, socialnem, okoljevarstvenem in humanitarnem področju ter v boju proti drogam, v boju za človekove pravice, v kriznem managementu in preprečevanju konfliktov.

EU na multilateralni ravni sodeluje tudi z mednarodnimi organizacijami in različnimi regionalnimi organizacijami. Unija se še posebej zavzema za različne vrste regionalnega sodelovanja, ki ustvarja velike, povezane lokalne trge in omogoča državam iz različnih delov sveta bolj učinkovito vključevanje v globalne tokove svetovne trgovine (DG Trade 2002a).

2.2 EU in STO

Svetovna trgovinska organizacija, kot naslednica GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), je bila ustanovljena januarja 1995 z Marakeškimi sporazumi, ki je sledil Urugvajskemu krogu multilateralnih trgovinskih pogajanj. Evropska unija je v tem krogu igrala zelo vidno vlogo in tako STO odseva tudi pogled Evropske unije, da multilateralna pravila dosežena s konsenzom pospešujejo in jamčijo liberalizacijo mednarodne trgovine ter so eden najboljših načinov za pospeševanje ekonomskega razvoja in za višanje blaginje številnih vključenih držav. EU igra glavno vlogo pri delovanju STO saj popolnoma podpira liberalizacijo svetovne trgovine.

STO je sestavljena iz večine držav sveta z nekaj pomembnimi izjemami, kot je Kitajska, ki pa naj bi se v kratkem priključila. Izjema je tudi Rusija, z katero pa že uspešno potekajo nekatera pogajanja. Namen STO je ustvariti pregledna in zanesljiva pravila, ki dovoljujejo uvoznikom in izvoznikom po vsem svetu, da delujejo v stabilnem in varnem okolju. EU močno spodbuja vse države, da se pridružijo STO (še posebej Kitajsko in Rusijo), pod pogojem da izpolnjujejo pridružitvene pogoje (DG Trade 2001a).

2.3 EU in Slovenija

Slovenija in Evropska unija sta bili dejavni trgovinski partnerici že v času, ko je bila Slovenija še federativna enota nekdanje Jugoslavije. Jugoslavija je z Evropskimi skupnostmi namreč sklenila številne trgovinske sporazume, med njimi leta 1980 tudi Sporazum o trgovinskem in ekonomskem sodelovanju. Države članice EU so Slovenijo uradno priznale 15. januarja 1992. Pričela so se trgovinska pogajanja in obe strani sta 5. aprila 1993 podpisali Sporazum o trgovinskem in gospodarskem sodelovanju, ki je stopil v veljavo 1. septembra 1993, nato pa še Evropski sporazum o pridružitvi (1996). Slednji je v veljavo stopil s 1. 2. 1999. Sporazum o trgovini in sodelovanju omogoča Sloveniji brezcarinski pristop za skoraj vse njene industrijske izdelke in daje pomembne olajšave za kmetijske izdelke. Obseg trgovanja med Slovenijo in Unijo se je vztrajno večal in trenutno presega dve tretjini celotnih slovenskih trgovinskih tokov. Vse od osamosvojitve je članstvo Slovenije v Evropski uniji poglavitni cilj zunanje politike (Regionalni gospodarski informacijski center 2000).

Podatki o usmeritvi slovenskega blagovnega izvoza in uvoza kažejo, da je bil med razpadom Jugoslavije izgubljen delež slovenske zunanjetrgovinske menjave z

nekdanjimi jugoslovanskimi republikami nadomeščen s povečanjem deleža menjave z državami EU, pri uvozu pa vsaj deloma tudi iz ostalega sveta.

Danes je Evropska unija najpomembnejša trgovinska partnerica Slovenije. Slovenija s članicami EU opravi približno dve tretjini svoje trgovinske menjave, največ z Nemčijo, Italijo, Avstrijo in Francijo. V Evropsko unijo Slovenija izvozi 64% vsega svojega izvoza, EU pa izvozi v Slovenijo 68% vsega slovenskega uvoza (Urad vlade za informiranje 2003).

Blagovna menjava z posameznimi državami EU³

Med petnajsterico je najpomembnejši nemški trg za slovenski izvoz blaga. V isto skupino z Nemčijo sodijo (po obsegu izvoza) še Italija, Francija in Avstrija. V drugo skupino držav sodijo Velika Britanija, Nizozemska in Belgija. Prodaja v ostale države EU (Danska, Finska, Grčija, Irska, Luksemburg, Portugalska, Španija, Švedska) pa je za Slovenijo manj pomembna

Podobno kot pri izvozu lahko tudi pri uvozu iz držav EU ugotovimo podobne tendence. Najpomembnejše države EU, iz katerih Slovenija največ uvaža, so Nemčija, Italija, Francija in Avstrija. Razlika je v tem, da je za Slovenijo na strani uvoza nemški trg nekoliko manj pomemben, italijanski, francoski in avstrijski pa bolj pomemben kot pri izvozu. V drugo skupino držav, z manjšim pomenom za slovensko zunanjetrgovinsko menjavo, sodita na strani uvoza, poleg Velike Britanije, Nizozemske in Belgije, tudi Španija in Švedska, medtem ko je pomen danskega, finskega, grškega, irskega, luksemburškega in portugalskega trga za Slovenijo tudi na strani uvoza zanemarljiv

Sočasno z vstopom v Evropsko unijo bo Slovenija postala članica carinske unije, kar pomeni, da bo morala obstoječe trgovinske sporazume in omejitve do držav partneric odpraviti in svojo trgovinsko politiko do tretjih držav v celoti prilagoditi trgovinski politiki Unije. Praktični pomen za Slovenijo se bo kazal v izgubi nacionalne suverenosti na področju določanja višine carinske stopnje, sklepanja bilateralnih sporazumov, uvajanja protidumpinških ukrepov. Posledice se bodo kazale tudi na področju že sklenjenih trgovinskih sporazumih, saj jih bo morala Slovenija opustiti, kar bo imelo pomemben učinek na trgovino z državami z območja nekdanje Jugoslavije, če do vstopa Slovenije EU z njimi še ne bo podpisala prostotrgovinskih sporazumov.

³ povzeto po: Križanič 2003.

3 KRATEK PREGLED SZTP EU

Evropska unija ima trenutno 15 držav članic, 372 milijonov prebivalcev in skupni trg, na katerem se vsako leto ustvari za več kot šest tisoč milijard dolarjev blaga in storitev. Maja naslednje leto pa se bo skupni trg Evropske Unije povečal še za 10 novih članic med katerimi bo tudi Slovenija. Le to pa bo njeno moč še povečalo.

EU je največji svetovni izvoznik in drugi največji uvoznik takoj za ZDA. Unija zastopa svoje trgovinske interese nasproti tretjim državam tako bilateralno kot multilateralno. Popolnoma podpira liberalizacijo svetovne trgovine v skladu z multilateralnimi pravili uvedenimi s strani svetovne trgovinske organizacije (Urad vlade za informiranje 2000).

Dejstvo je, da je EU najpomembnejši akter na svetovnem tržišču pred ZDA in Japonsko. Vendar pa je sposobnost Unije igrati ključno vlogo v svetovni trgovini bolj odvisna od učinkovitosti njene skupne zunanjetrgovinske politike kot pa od samega obsega trgovine. Vidimo, da je skupna zunanjetrgovinska politika Evropske unije izrednega pomena, tako za Unijo kot tudi za ostali svet. SZTP je pomemben del EU že od njenih začetkov leta 1957. Oblikovanje SZTP je potekalo vzporedno z oblikovanjem skupnega in kasneje notranjega trga. SZTP je eden izmed temeljev delovanja enotnega evropskega trga in med drugim zavezuje vse članice EU k enotnemu pristopu s tretjimi državami (European Communities 2003a).

Da postaja SZTP vse pomembnejša, pa kaže tudi dejstvo, da sta se pred 15-imi leti s celotno zunanjetrgovinsko politiko ukvarjala dva oddelka Komisije, danes pa kar sedem.⁴

- Generalna direkcija za zunanje zadeve
- Generalna direkcija za trgovino
- Generalna direkcija za razvoj
- Generalna direkcija za podjetja
- Generalna direkcija za kmetijstvo
- Generalna direkcija za konkurenco
- Generalna direkcija za davke in carinsko unijo

Carinska unija in skupna zunanjetrgovinska politika EU

Carinska unija pomeni, da med državami članicami ni carin, torej menjava blaga poteka prosto, brez dajatev. Tudi pri poslovanju s tako imenovanimi tretjimi državami članicam Unije ni dovoljeno odmerjati lastnih carin, temveč morajo upoštevati skupno carinsko tarifo. Na carinski uniji, uvedeni leta 1968, temelji skupni trg, ki sloni na štirih svoboščinah, ki so:

- prost pretok blaga

⁴ Povzeto po: Gospodarska zbornica Slovenije 2003.

- prost pretok kapitala
- prost pretok storitev in
- prost pretok oseb

To pomeni, da bo vstop Slovenije v Unijo slovenskim podjetjem prinesel možnost svoje izdelke proizvajati in po načelih svobodne konkurence prodajati kjerkoli na območju EU (Sankovič 2003).

Skupna zunanjetrgovinska politika EU temelji na carinski uniji, ki odpravlja carine med državami članicami, hkrati pa zavezuje vse članice k enotnemu pristopu pri upravljanju trgovinske politike s tretjimi državami. V skladu z SZTP EU mora vsaka država članica:

- sprejeti skupno carinsko tarifo do tretjih držav,⁵
- skleniti skupne carinske in trgovinske sporazume,
- sprejeti enotne stopnje liberalizacije,
- sprejeti enotno izvozno politiko ter
- upoštevati pravila glede instrumentov za zaščito trgovine (kot so antidumping in subvencije) (Department of Trade and Industry 2003).

Glavni cilji SZTP so osredotočeni na zaščito trgovinskih interesov in gospodarske aktivnosti EU. Po drugi strani pa si EU v okviru SZTP prizadeva zagotoviti takšna pravila globalizacije, ki bodo sprejemljiva za vse udeležence svetovne trgovine (European Communities 2003b).

Z vstopom Slovenije v EU leta 2004 bo skupno zunanjetrgovinsko politiko sprejela tudi Slovenija. Odpovedati se bomo morali vsem sedaj sklenjenim zunanjetrgovinskim sporazumom ter prevzeti sporazume, ki jih ima s tretjimi državami sklenjena EU. Slovenija z večino sporazumov nima težav, saj se je skoraj popolnoma prilagodila pravilom EU. Problem predstavljata predvsem sporazuma o prosti trgovini s Hrvaško in Makedonijo. Ta sporazuma postavljata slovenska podjetja v boljši položaj od držav iz Evropske unije. Če pa se Slovenija sporazumu odreče, bi se njena podjetja naenkrat znašla v slabšem položaju, saj bi potem morala plačevati enake dajatve kot tista iz Evropske unije. Idealno bi bilo, če bi Unija in Hrvaška dotlej že sklenili sporazum o prosti trgovini. Slovenskim podjetjem bi se sicer povečala konkurenca na hrvaškem trgu (kar se bo nekoč tako ali tako zgodilo), vendar pa bi še vedno lahko bolje izkoriščala trg zaradi bližine.

Poznavanje skupne zunanjetrgovinske politike je ključnega pomena za uspešno poslovanje slovenskih podjetij na trgih tretjih držav. Prav tako pa lahko Slovenija uresničuje zunanjetrgovinske interese slovenskih podjetij s tem, da je aktivno udeležena pri oblikovanju Skupne zunanjetrgovinske politike ter s tem pri oblikovanju pravil globalnega trgovanja (Gospodarska zbornica Slovenije 2003).

⁵ Skupna carinska stopnja pomeni, da bo vsak proizvod, ki je uvožen v EU, deležen enake carinske stopnje, ne glede na to kje je vstopil v EU. Točka vstopa pa je lahko v katerikoli članici EU.

3.1 Določila Rimske pogodbe o ustanovitvi EGS kot temelj SZTP⁶

Namen Rimske pogodbe je bil ustvariti carinsko unijo med državami članicami, kjer med državami ne bi bilo ovir za trgovanje in kjer se bi določila skupna zunanja carinska stopnja za uvoz iz tretjih držav.

V zunanjetrgovinskih odnosih s tretjimi državami so se članice EGS s Pogodbo o ustanovitvi EGS (Rimska pogodba) zavezale ravnati po naslednjih določilih:

- 1) uvedba skupne carinske stopnje do tretjih držav;
- 2) uvedba carinskih kontingentov; komisija EGS v posameznih primerih dovoljuje nekaterim tretjim državam, da izvozijo v Skupnost določene količine blaga s carinskimi olajšavami ali celo brez carine, vendar le izjemoma;
- 3) uporaba količinskih trgovinskih omejitev; ukinitve vseh teh omejitev velja le med članicami, ne pa s tretjimi državami;
- 4) koordinacija trgovinske politike; novih pogodb članice ne smejo sklepati individualno.
- 5) pridružitvev čezmorskih držav; Kolonije in dominioni držav članic (Francije in Belgije, kasneje pa tudi drugih kolonialnih sil, ki vstopajo v EU) dobijo v okviru Skupnosti poseben položaj; da bi tem nerazvitim območjem omogočili dotedanjo obravnavo, je šesterica zanje odpravila trgovinske omejitve;
- 6) premagovanje plačilnobilančnih težav; zaradi bilančnih težav ene od članic predvideva pogodba take ukrepe, ki najmanj škodijo delovanju enotnega trga.

3.2 Nastanek in načela SZTP

Zunanjetrgovinska politika je pomemben del Evropske unije že od njenih začetkov leta 1957. Oblikovanje skupne zunanjetrgovinske politike je potekalo vzporedno z oblikovanjem skupnega in kasneje notranjega trga. Leta 1958 je začelo prvotnih šest držav članic postopno odpravljati carine v medsebojnem trgovanju in z uvajanjem skupne carinske tarife, ki se uporablja za uvoženo blago iz tretjih držav. 1. julija 1968 je bila tako dosežena carinska unija. Od takrat morajo vse nove članice, ki vstopajo v EU, odpraviti carine na notranjem trgu in prilagoditi svoje carinske stopnje do tretjih držav skupni carinski tarifi (Gospodarska zbornica Slovenije 2003).

Danes je zaradi izredne pomembnosti EU v svetovni trgovini SZTP ena najpomembnejših politik Unije

⁶ Povzeto po: Bobek, Živko (2002, 4)

3.3 Oblikovanje SZTP

V procesu oblikovanja SZTP sodelujejo institucije in organi EU, vlade držav članic in različne interesne skupine, ki so organizirane na nacionalni in evropski ravni. Evropska komisija najprej pripravi predlog uredbe ali direktive, ki ga sprejme Svet EU v sodelovanju z Evropskim parlamentom, ki zaenkrat daje le mnenja, vendar njegova vloga v procesu odločanja pridobiva na pomenu. Svet EU oziroma Odbor stalnih predstavnikov (COREPER) pripravi stališča držav članic, ki jih ministri predstavijo na zasedanju Sveta EU. Velikokrat posebni interesi držav članic povzročijo maratonska zasedanja. Ko je zakonodajni predlog usklajen še z Evropskim parlamentom in ko podata svoje mnenje še Odbor za gospodarske in socialne zadeve ter Odbor regij (kar pa se ne zgodi vedno), Svet EU o predlogu dokončno glasuje.

Kot polnopravna članica EU bo na oblikovanje SZTP EU lahko vplivala tudi Slovenija, in sicer (Gospodarska Zbornica Slovenije 2003):

- 1) pri glasovanju v Ministrskem svetu, pri čemer je njena moč večja pri soglasnih odločitvah, manjša pa pri odločitvah, ki zahtevajo navadno večino;
- 2) pri pogajanjih s tretjimi državami preko Komiteja, kjer bo imela Slovenija svoj sedež; vloga Komiteja je sicer le svetovalna, vendar predstavlja pomembno vez med članicami in Komisijo;
- 3) s predstavnikom v COREPER, ki opravi končna pogajanja pri približno 70% zadev Ministrskega sveta preko evropskih interesnih skupin.

3.4 Instrumenti SZTP

Svetovna trgovinska organizacija svojim članicam dovoljuje uvedbo določenih trgovinskih instrumentov, katerih namen je zaščita domačega trga, predvsem domače industrije, seveda pod pogojem, da imajo takšni ukrepi podlago v pozitivni zakonodaji ter da so uvedeni po predpisanem postopku. Tovrstni ukrepi ne smejo imeti protekcionističnega značaja, ne smejo pa tudi uvajati nedovoljenih tehničnih ovir pri trgovanju. Tako Slovenija kot tudi Evropska Unija in vse njene članice so članice STO, zato velja omeniti, da morata Urad RS za varstvo konkurence, kakor tudi DG I⁷ voditi postopke skladno z nacionalnimi predpisi, ki ne smejo biti v nasprotju z okvirnimi pravili STO (Plahutnik 1998, 118).

EU se pri izvajanju SZTP poslužuje številnih instrumentov. Glavni namen instrumentov SZTP pa je (DG Trade 2001b):

⁷ Pristojni generalni direktorat Evropske Komisije.

- zagotoviti odprtost trgov
- zagotoviti pravično mednarodno trgovino
- uveljavljati objektivnost in preglednost zakonodaje
- podpirati napredek v organizacijo

Najpomembnejši instrumenti v okviru SZTP pa so (European Communities 2003a):

- skupna carinska tarifa
- instrumenti za zaščito trgovine, kamor spadajo:
 - protidumpinški ukrepi
 - ukrepi proti nedovoljenemu subvencioniranju
 - ukrepi proti trgovinskim oviram
 - zaščitni ukrepi (skupni uvozni in izvozni režim)
- instrumenti za lažji dostop na tuje trge (t.i. monitoring)
- preferencialni sporazumi in multilateralna pogajanja

3.4.1 Skupna carinska tarifa

Skupna carinska tarifa je ena bistvenih značilnosti evropske carinske unije. Vključuje uporabo enotnih carinskih dajatev za proizvode, ki so uvoženi v EU iz tretjih držav, ne glede na to, v katero državo članico so ti proizvodi namenjeni.

3.4.2 Instrumenti za zaščito trgovine

Protidumpinški ukrepi⁸ so usmerjeni k odvrnitvi poskusa izvoza dobrin po nižjih cenah, kot so tiste cene, ki veljajo za podobne proizvode na domačen trgu. Preprečujejo torej uvozni dumping, ki bi utegnil škodovati proizvajalcem iz EU.

Ukrepi proti nedovoljenemu subvencioniranju pa so namenjeni, da zaščitijo uvoz dobrin, katerih cene so umetno znižane zaradi državnih pomoči v tretjih državah.

Pri dumpingu vedno govorimo o poslovni politiki gospodarskega subjekta, medtem ko pri subvencijah govorimo o politiki države, ki pa pomeni določeno korist za posamezen gospodarski subjekt ali panogo (Plahutnik 1998, 118).

EU lahko tudi omeji količino uvoza z uvedbo zaščitnih ukrepov. Ti zaščitni ukrepi so uporabni le, če Unija lahko dokaže, da se je količina določenega uvoza, ki ga je treba zmanjšati, tako povečala, da je ogrozila položaj domačih proizvajalcev. Poleg

⁸ V praktičnem pomenu se ti dve vrsti ukrepov (protidumpinški ukrepi in ukrepi proti subvencijam) kažeta v vzpostavitvi carinskih dajatev na uvoz spornih dobrin.

tega pa morajo ti ukrepi biti nediskriminatorni. To pomeni, da morajo biti uvedeni na celoten uvoz spornih dobrin, ne glede na kraj oziroma državo uvoza. Dodamo pa lahko še, da so ti instrumenti v skladu s predpisi STO in se z njimi popolnoma skladajo.

3.4.3 Instrumenti za dostop na tuje trge

V času, ko se carinske dajatve ukinjajo, je Unija vzpostavila mehanizem, ki ji omogoča, da zazna trgovinske ovire, s katerimi se srečujejo evropska podjetja pri izvozu na trge tretjih držav. Ta mehanizem zagotavlja stalno nadzorovanje zaščitnih aktivnosti v tretjih državah, vse dokler ni dosežena sprejemljiva rešitev. Ta instrument imenujemo tudi »monitoring tretjih držav«.

Preferencialni sporazumi in multilateralna pogajanja

Prizadevanje za odstranitev trgovinskih ovir na svetovnih trgih vključuje »posebne odnose« z določenimi državami ali skupinami držav. V praksi to pomeni sklepanje preferencialnih trgovinskih sporazumov s temi državami. Le-ti pa dovoljujejo partnerskim državam, da uživajo poseben način obravnavanja. Najpomembnejš od teh sporazumov pa so:

- EEA (European Economic Area), ki ga sestavljajo Norveška, Islandija in Lihtenštajn
- pridružitveni sporazumi z državami centralne in vzhodne Evrope
- sporazumi z mediteranskimi državami
- Lomé konvencije z ACP⁹ državami.

Vseeno pa je večina zunanje trgovine EU vezana na multilateralne dogovore, ki so bili sklenjeni v okviru STO.

Poleg omenjenih instrumentov pa ima EU svojo zakonodajo za boj proti ponarejanju in piratstvu, ter za zaščito idej, invencij, znanja in raziskav, ki so bili uporabljeni za izdelavo končnih izdelkov. Nekatere ugotovitve kažejo celo, da trgovina s ponarejenimi in piratskimi izdelki obsega med 3% in 6% celotne svetovne trgovine (DG Trade 2001c).

3.5 Trgovinski sporazumi

Zunanjetrgovinske sporazume EU bi lahko razdelili v štiri skupine:

⁹ Afrika, Karibi in Pacifik.

- preferencialni in nepreferencialni trgovinski sporazumi, ki urejajo trgovinsko menjavo s tretjimi državami,
- sporazumi o gospodarskem sodelovanju, ki poleg trgovinske menjave vključujejo še ostale sektorje (npr. finance, sociala, transport, itd.),
- sporazumi o pridruženju vzpostavljajo intenzivnejše gospodarske vezi z državami, ki se nameravajo kmalu vključiti v EU, ne smemo pa jih zamenjevati s
- sporazumi o pristopu, ki so pravni instrument pri razširitvi EU.
- ostali instrumenti so: odstranjevanje trgovinskih ovir, sankcije, varnostni ukrepi, strategija dostopa na tuje trge, premagovanje tehničnih ovir ter javna naročila (Gospodarska zbornica Slovenije 2003).

3.6 Bilateralne in regionalne dimenzije SZTP EU

Poleg multilateralnega pristopa, ki zajema vse STO članice, je EU razvila posebne trgovinske politike s številnimi »regionalnimi prostori« in s številnimi individualnimi državami.

EU je sklenila prosto trgovinske sporazume s številnimi državami, ki jih lahko uvrstimo v sledeče kategorije:

- države EEA (European Economic Area) oziroma države EFTA (European Free Trade Association): Islandija, Lihtenštajn, Norveška, Švica in Ferski otoki (Danska);
- države kandidatke: Bolgarija, Češka, Slovaška, Slovenija, Madžarska, Romunija, Poljska in Baltske države;
- pridružitveni sporazumi z državami ali področji okrog Mediterana: Alžirija, Egipt, Izrael, Jordanija, Libanon, Maroko, Sirija in Tunizija;
- Južna Afrika in
- Mehika.

Poleg tega je EU sklenila razne dogovore z državami zveze neodvisnih držav in sicer z: Rusijo, Azarbajdžanom, Kazahstanom, Kirgizstanom, Moldavijo in Ukrajino. Vsi sporazumi so namenjeni predvsem vzpostavitvi prosto trgovinskega prostora s temi državami.

EU je svoje odnose z ACP državami uredila s posebnimi instrumenti, ki so zajeti v Lomé konvenciji. V okviru konvencije Lomé so izvozniki iz držav ACP v države EU oproščeni carin, medtem ko je njihov uvoz blaga in mineralov zaščiten s stabilizacijskimi programi. Konvencija Lomé zajema tudi izredno ugodne trgovinske

preference. Predelani proizvodi in nekateri kmetijski proizvodi po poreklu iz afriških, karibskih in pacifiških držav imajo prost vstop v države članice EU.

EU in Južna Afrika sta podpisali sporazum, s katerim ustanavljata medsebojno prosto trgovinsko področje. EU je tako ukinila svoje dajatve na 95% proizvodov po poreklu iz Južne Afrike v obdobju 10 let od začetnega leta 1999. Na drugi strani pa bo Južna Afrika postopoma ukinila svoje dajatve na 86% proizvodov po poreklu iz EU v obdobju 12 let (Tilia in drugi 2000, 17–20).

Prav tako EU vodi trajen dialog glede trgovinskih zadev s številnimi državami, kot so (DG Trade 2001d):

- ZDA (Transatlansko ekonomsko partnerstvo¹⁰),
- Kanada,
- Japonska
- ter z različnimi regionalnimi organizacijami, kot sta ASEAN in ASEM.¹¹

3.7 Skupna izvozna in uvozna ureditev¹²

3.7.1 Skupna pravila za izvoz

Namen enotnih pravil za izvoz je vzpostaviti skupna pravila za izvoz iz EU. Pravila temeljijo na načelu prostega izvoza in definirajo postopke, ki omogočajo Uniji nadzor in uvajanje zaščitnih ukrepov, kjer je to potrebno. Zakonsko to področje ureja Uredba evropskega sveta št. 2603/69 z dne 20. 12. 1969. V letu 1992 so bile ukinjene vse omejitve glede izvoza določenih produktov.

V EU velja načelo, da je izvoz v tretje države prost. To pomeni, da izvoz ni predmet kakršnihkoli količinskih omejitev. Vendar pa to načelo ne izključuje omejitev oziroma ovir za izvoz, ki je v nasprotju z javno moralo, državno politiko in državno varnostjo.

Prost izvoz blaga se nanaša na vse industrijske in kmetijske proizvode. Kar pa se tiče geografskega področja delovanja, pa načelo prostega izvoza velja za izvoz v vse tretje države brez izjem.

Izjemoma pa so dovoljeni tudi zaščitni ukrepi. Zaščitni ukrepi so lahko uvedeni le kadar Unija želi preprečiti ali izboljšati kritično situacijo, nastalo zaradi pomanjkanja

¹⁰ Transatlansko ekonomsko partnerstvo je odstranilo dvostranske trgovinske ovire in spodbudilo liberalizacijo.

¹¹ ASEM sestavljajo ASEAN države (Brunej, Indonezija, Malezija, Filipini, Singapur, Tajsko in Vietnam), Kitajska, Japonska in Republika Koreja.

¹² Povzeto po European Communities 2003b.

nujnih izdelkov. Unija se v takem primeru poslužuje ustreznih zaščitnih ukrepov, to pa so v glavnem količinske omejitve za izvoz.

Zaščitni ukrepi so lahko omejeni na izvoz v določene države ali na izvoz iz določenih predelov Unije. Ne smejo se nanašati na izdelke, ki so že na poti do meje. Ukrepi pa se v nobenem primeru ne smejo nanašati na kmetijske izdelke. Ustrezna služba opazuje delovanje zaščitnih ukrepov, njihove učinke in določi, kako dolgo je njihova uporaba potrebna. Posledično se lahko ukrepi dopolnijo ali preklicajo, če se ugotovi, da le-ti niso več potrebni.

3.7.2 Skupna pravila za uvoz

Namen skupnih pravil za uvoz v EU je osnovati takšna pravila, ki temeljijo na principu svobodne trgovine in svobodnega uvoza ter določiti postopke, ki omogočajo poseg Unije, kjer in kadar je to potrebno. Unija ščiti svoje interese s posredovanjem in z uvedbo nadzornih in zaščitnih ukrepov, ki so potrebni za zaščito njenih interesov. Zakonsko pa to področje ureja Uredba evropskega sveta št. 3285/94 z dne 22. 12. 1994.

Uredba predpisuje načelo prostega uvoza izdelkov iz tretjih držav, pogojuje pa tudi možne zaščitne ukrepe. Nanaša se na uvoz vseh izdelkov iz tretjih držav, razen za tekstilne izdelke, ki so predmet posebnih skupnih pravil za uvoz. Geografsko pa se uredba nanaša na uvoz iz vseh tretjih držav z izjemo Albanije, Združenja neodvisnih držav (CIS)¹³ in določenih azijskih držav (Severna Koreja, Kitajska, Mongolija in Vietnam).

V primeru, da države članice menijo, da je položaj njihovih podjetij zaradi uvoza določenih izdelkov v nevarnosti, lahko o tem obvestijo Komisijo. Komisija nato vodi posvetovanja, ki so usmerjena na pregled pogojev uvoza, ekonomskega in trgovinskega položaja ter na uvedbo potrebnih ukrepov. Če je po posvetovanju dovolj dokazov, lahko Komisija začne preiskavo v roku enega meseca. V okviru preiskave Komisija išče informacije o:

- količini uvoza,
- ceni uvoza,
- vplivu na domače proizvajalce,
- ostalih dejavnikov, ki povzročajo škodo domačim proizvajalcem.

Po končani preiskavi pa lahko Komisija predlaga zaščitne ukrepe ali ukrepe za nadzor uvoza.

Ukrepi za nadzor uvoza

Takšni ukrepi lahko obsegajo pregled uvoza za nazaj (statistični nadzor) in vnaprejšnjo kontrolo uvoza.

¹³ The Commonwealth of Independent States.

Kadar so uvedeni ukrepi za vnaprejšnjo kontrolo uvoza, so izdelki spuščeni v prosti obtok le ob predložitvi uvoznega dokumenta. Ta dokument izda država članica in je brez pristojbin, izdan pa je lahko za neomejeno količino izdelkov. Uvozni dokument pa mora biti izdan vsem uvoznikom ne glede na naravo poslov v Uniji. Članice morajo vsak mesec obveščati Komisijo o uvoznih dokumentih, ki so jih izdale.

Zaščitni ukrepi

Uvedejo se lahko takrat kadar je uvoz določenih izdelkov v takšnem porastu, da povzroča resno škodo domačim proizvajalcem. Komisija lahko:

- spremeni rok za veljavnost uvoznih dokumentov
- uvede postopek odobritve uvoza
- uvede sistem kontingentov za uvoz¹⁴

Zaščitni ukrepi veljajo za vse izdelke, ki so dani v prosti obtok. Ne nanašajo pa se na izdelke, ki so že na poti v Unijo. Z geografskega vidika pa ukrepi veljajo za celotno področje Unije, le v izjemnih primerih pa se lahko omejujejo na enega ali več predelov Unije. Ne smejo se nanašati na izdelke, ki prihajajo iz držav v razvoju, dokler delež uvoza tega izdelka ne presega 3%.

Trajanje zaščitnih ukrepov naj ne bi presegalo 4 leta, razen če so podaljšani iz enakih razlogov, zaradi katerih so sploh bili uvedeni. V nobenem primeru pa trajanje ukrepov ne sme biti daljše od osmih let.

¹⁴ Kontingenti naj ne bi bili nižji od povprečnega uvoza zadnjih 3 let.

4 PREGLED SZTP PO SEKTORJIH

4.1 Opredelitev in sektorji, na katere se nanaša SZTP EU

Evropska unija je za številne vrste industrijskih proizvodov med največjimi proizvajalci na svetu. To velja predvsem za sektorje, kot so jeklarski, avtomobilski in farmacevtski sektor. Tudi ladjedelništvo in strojogradnja sta izrednega ekonomskega pomena za Evropsko unijo.

Večina največjih industrij EU proizvaja dobrine visoke kvalitete po konkurenčnih cenah, proizvajalci pa so visoko izvozno usmerjeni. Tako so prost dostop do tujih trgov, pogoji proste trgovine in spoštovanje pravil STO vseh trgovinskih partnerjev zelo pomembni dejavniki v odnosih s tretjimi državami (DG Trade 2001e). Sektorji, ki so ključnega pomena za EU, so:

- storitve
- e – poslovanje
- javna naročila
- letalstvo
- tekstil in oblačila
- elektronika
- neželezne kovine
- ladjedelništvo
- avtomobili
- kemični, farmacevtski in kozmetični izdelki
- strojništvo
- kmetijstvo

4.1.1 Storitve

Storitveni sektor je zelo pomemben dejavnik za svetovno gospodarstvo. Ta sektor namreč izjemno hitro raste in prispeva daleč največji delež k ekonomski rasti in k ustvarjanju prostih delovnih mest kot katerikoli drugi sektor. Nobena država se dandanes ne more uspešno razvijati brez dobro razvite in učinkovite storitvene infrastrukture. Dobro razvita infrastruktura na področju storitev je dandanes predpogoj za:

- gospodarsko učinkovitost; proizvajalci iz različnih panog ne bodo konkurenčni, če ne bodo imeli dostopa do učinkovitega bančništva, zavarovalništva, računovodstva, telekomunikacij in transportnega sistema.
- gospodarsko rast; dostop do prvovrstnih storitev pomaga izvoznikom in proizvajalcem v državah v razvoju, da povečajo svojo gospodarsko moč.

Dobro razvit storitveni sektor pripomore tudi k povečanemu potrošniškemu varčevanju, hitrejšim inovacijam in k hitrejšemu prenosu moderne tehnologije. Prav tako pa prispeva k povečanju dolgoročnega investiranja (DG Trade 2003a).

EU ima enega najbolj odprtih trgov za trgovino s storitvami in investicijami na svetu. V EU imajo sedež nekatera največja storitvena podjetja na svetu (telekomunikacije in finančne storitve). Zato ima tudi interes, da se trg liberalizira tudi v svetovnem merilu. Kot največji svetovni izvoznik in investitor v sektorju storitev je EU prevzela pobudo, da se odstranijo omejitve, ki zavirajo širitev trgovanja EU s tretjimi državami. Evropski investitorji so namreč prikrajšani za koristi, ki bi jih lahko imeli ob večji integraciji svetovnega trga storitev (Bobek in Živko 2002, 78–82).

Julija 2002 je EU predstavila Svetovni trgovinski organizaciji svoje zahteve glede izboljšanja dostopa do trgov držav članic STO. Te zahteve se nanašajo predvsem na znižanje omejitev in povečanje možnosti za dostop na tuje trge za evropsko storitveno industrijo. Zahteve se nanašajo na:

- poklicne storitve
- ostale gospodarske (poslovne) storitve
- telekomunikacije
- poštne storitve
- distribucijo
- finančne storitve (bančništvo, zavarovalništvo)
- okoljevarstvene storitve
- turizem
- energetske storitve

Te zahteve pa v nobenem primeru ne nameravajo ogroziti javnih storitev ali podjetij v državni lasti. Zahteve se ne nanašajo na zdravstvene, avdiovizualne in nekatere druge storitve, ki so v interesu države (DG Trade 2003f).

Sicer pa vsa osnovna pravila za svetovni trg s storitvami ureja Splošni sporazum o trgovini s storitvami (GATS). V sporazumu so postavljene zahteve po popolni liberalizaciji trgovine s storitvami kot končni cilj, ki pa bo dosežen šele po nekaj pogajanjih v prihodnosti.

4.1.2 Javna naročila¹⁵

V okviru EU predstavljajo javna naročila vse pisne pogodbe, kjer se kot kupci pojavljajo javne oblasti z namenom nabave oziroma oskrbe z določenimi dobrinami. Javna naročila obsegajo tudi nakupe na osnovi lizinga, rentne in najemne nakupe, s pravico ali brez pravice do odkupa. Multilateralnih pravil v

¹⁵ Povzeto po: Bobek in Živko 2002, 84–87.

okviru STO, ki bi urejala javna naročila še ni. Obstaja pa Plurilateralen sporazum o javnih naročilih (GPA). Sporazum opredeljuje mnoga pravila, ki urejajo aktivnosti glede javnih naročil v državah podpisnicah.

Podjetja iz EU imajo izven okvira GPA otežen dostop do trga javnih naročil v tretjih državah in so največkrat že vnaprej izključena. Na drugi strani pa je trg javnih naročil znotraj EU odprt tuji konkurenci.

EU je prevzela vodilno vlogo pri reševanju te problematike in pri oblikovanju ustreznih rešitev. Osnovna načela, ki jih je EU pri svojem pristopu upoštevala, so naslednja:

- transparentnost pomeni zagotavljanje informacij o politiki in praksi javnih naročil, o pravilih in načelih; to naj bi zagotavljalo dostop do teh informacij vsem zainteresiranim strankam, še zlasti potencialnim dobaviteljem in tistim, ki nudijo storitve.
- obstaja potreba po sporazumu o transparentnosti javnih naročil; Sedanja multilateralna pravila STO o transparentnosti so nezadostna, zato naj bi ta sporazum prešel v STO;
- enako kot drugi multilateralni sporazumi STO bi tudi ta moral biti samostojen, kar pomeni, da bi moral biti celovit in se ne bi smel nanašati le na točke, ki niso urejene znotraj STO;
- nov sporazum bi moral biti zakonito vezan s strani članic STO;
- sporazum bi moral temeljiti na splošnih načelih bolj kot pa na predpisanih pravilih, saj so tudi dosedanji sporazumi bolj splošni in zato bolj prilagodljivi posameznim nacionalnim pogojem in praksam;
- sporazum bi moral upoštevati različnost nacionalnih praks in politik kot tudi različno stopnjo razvitosti držav članic STO.

4.1.3 Civilno letalstvo

Industrija civilnega letalstva je v glavnem skoncentrirana v EU in ZDA. Ta sektor pa delimo na:

- velika letala
- srednja in majhna letala
- helikopterji
- motorji za letala
- rezervni deli in komponente

Evropski in ameriški proizvajalci si konkurirajo, tako na domačih kot na tujih trgih. Sektor velikih letal predstavlja okoli 50% celotnega prometa v civilnem letalstvu, tudi v tem sektorju dominirajo predvsem proizvajalci iz EU in ZDA. Celotna vrednost proizvodnje v sektorju letalstva je bila leta 1998 v ZDA vredna 133 milijard evrov, v EU pa 59 milijard. Od tega pa je samo v sektorju velikih letal ZDA ustvarila za 31 milijard evrov, EU pa za 11 milijard evrov prometa. Sledita jima Kanada in Japonska.

V sektorju velikih letal (t.i. LCA Large Civil Aircraft) danes prevladujeta dva proizvajalca. To sta Airbus (EU) in Boeing (ZDA). Sledi pa podjetje Mac Donnell Douglas (ZDA).

Sektor letalskih motorjev je v smislu prometa drugi največji sektor. Prevladujejo ZDA (29 milijard evrov) pred EU (10 milijard evrov). Glavni proizvajalci so:

- General Electric (ZDA),
- Rolls Royce (VB) in
- Pratt & Whitney (ZDA).

Leta 1992 sta EU in ZDA sklenili Bilateralni sporazum o trgovini z velikimi letali.¹⁶ Cilj tega sporazuma je urediti in omejiti stopnje državnih pomoči, tako na strani EU kot tudi na strani ZDA. Državne pomoči so namreč eden najbolj perečih problemov v sektorju civilnega letalstva.

Na multilateralni ravni je ta sektor urejen s Sporazumom o trgovini s civilnimi letali iz leta 1979. Podpisnice tega sporazuma so vse pomembnejše države proizvajalke letal (razen Brazilije). Glavni namen tega sporazuma je ukinitve carin in ostalih pristojbin v zvezi z uvozom oziroma izvozom dobrin, ki jih pokriva ta sporazum (DG Trade 1999).

4.1.4 Tekstil in oblačila

Tekstilni sektor je pomemben sektor v svetovni trgovini. V letu 2001 je celotni svetovni izvoz tekstila in oblačil znašal 342 milijard evrov, kar znaša skoraj 6% celotnega svetovnega izvoza. Levji delež prispeva sektor oblačil z 195 milijardami evrov letno. Sektor tekstila in oblačil igra najpomembnejšo vlogo v nekaterih manj razvitih državah in državah v razvoju.

Trgovina s tekstilom in oblačili med članicami STO je urejena s Sporazumom o tekstilu in oblačilih (ATC¹⁷). Ta sporazum je zamenjal dotlej veljavni MFA sporazum iz leta 1986. V sporazumu ATC je predvideno prehodno obdobje 10 let, ki se je začelo s prvim januarjem leta 1995 in je razdeljeno v 4 faze. Po 10-letnem obdobju, ki se bo končalo prvega januarja leta 2005, se bo ATC končal in vse

¹⁶ Bilateral Agreement on Trade in Large Civil Aircraft.

¹⁷ Agreement on Textiles and Clothing.

kvote bodo odpravljene. Tako bodo v letu 2005 vse članice STO imele neomejen dostop do evropskega, ameriškega in kanadskega trga.

EU je največji svetovni uvoznik tekstilnih izdelkov (2001) in drugi največji izvoznik tekstila in oblačil takoj za Kitajsko. V letu 2001 je EU uvozila za 72 milijard evrov tekstilnih izdelkov, kar znaša okrog 20% celotnega svetovnega uvoza.

EU je postopoma liberalizirala uvoz tekstilnih izdelkov (1/3 je brez carine) in nima kvot nasproti manj razvitim državam. Uvoz v EU, ki spada pod kvote, predstavlja le 25% celotnega uvoza (DG Trade 2003b).

4.1.5 Elektronika

EU je pomemben proizvajalec elektronskih izdelkov, njen delež v svetovni trgovini pa znaša okrog 26%. EU je tudi zelo pomemben uvozni trg za elektronske izdelke. EU je največji trg za računalništvo in pisarniško opremo, ter drugi največji trg za telekomunikacije in potrošniško elektroniko (zabavna elektronika) takoj za ZDA. Sektor elektronike obsega naslednje podsektorje:

- računalniško opremo
- pisarniške pripomočke
- telekomunikacijsko opremo
- elektronske komponente in
- potrošniško elektroniko

V trgovini EU v tem sektorju dominira uvoz, posebno iz ZDA in Japonske. Trgovina v tem sektorju pa je v celoti urejena s pravili STO (DG Trade 1999b).

4.1.6 Neželezne kovine

EU je pomemben neto uvoznik surovih in rafiniranih neželeznih kovin. Slednje delimo v dve kategoriji:

- osnovne kovine (aluminij, baker, cink, svinec in nikelj).
- žlahtne kovine (zlato, srebro, platina in paladij).

V tem sektorju je dejavnih okrog 3.000 podjetij, ki zaposlujejo skoraj 300.000 ljudi. Proizvodnja pa je kljub temu premajhna, da bi zadovoljila notranje povpraševanje, zato je v tem sektorju trgovinska bilanca negativna.

Neželezne kovine so predmet trgovinskih pravil v okviru STO.

Komisija skupaj z državami članicami spremlja dogajanje na mednarodnih trgih in lahko ukrepa tako, da zagotovi stabilnost, lahko se pogaja glede mednarodnih

trgovinskih sporazumov tako bilateralno kot tudi multilateralno. Komisija lahko tudi ukrepa z namenom izboljšati dostop držav EU na tuje trge.

Osnovni surovi materiali vstopajo v EU brez dajatev in carin. Carine za rafinirane kovine pa se gibljejo med 0% (baker in nikelj) in 6% (aluminij). Neželezne kovine so predmet splošnih pravil trgovanja, ki so bila sklenjena v okviru STO (DG Trade 2000a).

4.1.7 Ladjedelništvo

Kljub ostri konkurenci je bila Unija sposobna obdržati tržni delež 20%, medtem ko sta njeni glavni konkurentki iz Daljnega vzhoda Japonska in Južna Koreja imeli skupni tržni delež okrog 60%. Najpomembnejša novinca na trgu, na katerem dominirajo države OECD, sta Kitajska (4,5%) in Poljska (3%). Države OECD predstavljajo 80% celotne svetovne proizvodnje.

Trgovina

Ker običajno ne moremo govoriti o uvozu ali izvozu ladij, ukrepi proti doppingu in proti subvencioniranju, ki jih OECD predvideva za posebne discipline, niso bili nikoli uporabljeni na področju ladjedelništva. V okviru OECD je bil sklenjen Sporazum o subvencioniranju in omejevalnih ukrepih oziroma protidampinški zakon. Sporazum služi odpravljanju vseh ukrepov v ladjedelništvu razen tistih, povezanih z raziskavami in razvojem ter tistih, povezanih s socialnimi stroški zaradi propadov podjetij. Drugi pomemben del sporazuma je t.i. IPI (Injurious Pricing Instrument) za preprečevanje roparske cenovne politike, ki bi lahko ovirala mednarodno trgovino. IPI temelji na načelih ladjedelništva (proizvajalec in ne uvoznik mora poravnati t.i. takso škodljivega vrednotenja oziroma protidampinško takso). V primeru neplačila so predvideni protiukrepi. Gre predvsem za prepoved natovarjanja in raztovarjanja za ladje proizvedene v takšni ladjedelnici (Bobek in Živko 2002, 99–100).

4.1.8 Avtomobili¹⁸

Avtomobilaska industrija je ključni sektor v gospodarstvu EU. V letu 1999 je znašal promet evropskih proizvajalcev avtomobilov 307 milijard evrov, proizvedli pa so skoraj 17 milijonov vozil. V avtomobilski industriji je zaposlenih okrog 1,9 milijonov ljudi. Ocenjuje pa se, da naj bi avtomobilaska industrija nudila 12 milijonov direktnih ali indirektnih delovnih mest v EU. Evropska podjetja so izvedla tudi zelo veliko investicij v tujino. Od 1. 1. 2000 ni nobenih količinskih omejitev za uvoz avtomobilov iz tretjih držav (DG Trade 2001f).

Uvozni režim

¹⁸ Povzeto po: Bobek in Živko 2002, 100–102.

Unija zahteva za uvoz osebnih avtomobilov 10% carine. Ta odstotek pa ni rezultat Urugvajskega kroga pogajanj in je višji od carine, ki jo zahtevata na primer ZDA (2,5%) in Japonska (0%), je pa enak tistemu, ki ga zahteva Koreja.

Tehnične ovire izhajajo iz zahtev pri ujemanju s standardi in certifikati o ustreznosti na pomembnejših trgih po svetu. Izdelovalci so tako večkrat prisiljeni k prilagajanju različic modelov svojih vozil za potrditev ustreznosti na trgih, kamor želijo prodajati. To pa seveda bistveno poviša ceno izvoza. Treba pa je poudariti, da EU sprejema certifikate o ustreznosti, ki niso izdani v okviru EU, kot tudi certifikate dežel, ki so podpisnice sporazuma UN/ECE iz leta 1958 in tistih, ki so sprejele podobne ureditve. Zato je po mnenju združenih narodov in Evropske komisije ceneje izvažati na trg EU kot na druge trge.

Na izvozni strani pa teži EU k odpravi tržnih ovir v tretjih deželah. Dosedanji trud je usmerjen predvsem na obetavna tržišča nekaterih vodilnih držav v razvoju.

EU in Japonska sta se v letu 1991 pogajali o dogovoru za motorna vozila (t.i. Elements of Consensus). Ta dogovor se nanaša predvsem na:

- nadzor japonskega izvoza v EU,
- uravnavo količin izvoza glede na predvidene potrebe Unije.¹⁹

To nadzorovanje količin uvoza pa je bilo v celoti ukinjeno z dne 1. 1. 2000.

4.1.9 Kemični, farmacevtski in kozmetični izdelki

Evropska unija je največji proizvajalec na svetu za kemične, farmacevtske in kozmetične izdelke, sledita ji ZDA in Japonska.

Farmacevtski izdelki

Z več kot 50.000 zaposlenimi farmacevtska industrija predstavlja 23% celotne proizvodnje kemičnega sektorja. Ta sektor ima zelo visoko razvito tehnologijo in je močno raziskovalno in razvojno usmerjen. Na tem področju je EU največji proizvajalec (40%) na svetu, sledijo ji ZDA (30% delež) in Japonska (20% delež).

Trgovina

Izvoz predstavlja več kot 50% vseh prodaj. 40% prodaj je realiziranih izven EU, glavne regije, kamor EU te proizvode izvažata, pa so ZDA (30%) in Japonska (10%).

Carine

¹⁹ Namen je bil preprečiti resne spremembe na trgih, ki so bili prej zaščiteni (Italija, Španija, Portugalska, Velika Britanija, Francija).

Carine so v EU predmet širših oprostitev,²⁰ zato potekajo pogajanja v smeri zniževanja carin proti 0%. Čeprav carine ne predstavljajo ravno največje ovire v trgovanju, tudi če bi razširjenje kemične harmonizacije (CHTA)²¹ pomagalo državam pri določenih izdelkih, za katere želijo ustvariti lastno proizvodnjo.

Necarinske ovire

Ta sektor je strogo nadzorovan s strani organa za varovanje zdravja. Dajatve in cene so tako pogosto odvisne od zakonske ureditve zdravstvenega zavarovanja. Kar pa se tiče pridobivanja licenc in dovoljenj, je le-to lahko tudi velika trgovinska ovira. To se pojavlja pri državah, kot so Poljska, Madžarska, Japonska, Koreja ali Vietnam (DG Trade 1999c).

Kemični izdelki

Trg EU glede kemičnih izdelkov je na splošno zelo odprt z relativno nizkimi carinskimi in necarinskimi ovirami. V nasprotju pa se evropski izvozniki srečujejo z številnimi ovirami, kot so:

- zapleteni postopki glede standardnih in tehničnih predpisov
- slaba zaščita intelektualne lastnine
- nepotrebni težki in dragi postopki za pridobivanje licenc dovoljenj in registracij
- visoke carine

Glavni problem za vstop na trge držav Daljnega vzhoda, kjer prevladujejo lokalni proizvajalci, pa predstavlja distribucijski sistem (DG Trade 2000b).

Kozmetični izdelki

Kozmetična industrija predstavlja 7% celotnega outputa v kemičnem sektorju. Glavna področja izvoza so ZDA, Rusija, Švica in Japonska.

Carine

Carine na kozmetične izdelke v EU so zelo nizke in znašajo le okrog 2–3%. Vendar pa so carine v nekaterih državah izjemno visoke (25% ali več) in tako predstavljajo oviro za izvoz. Glavni cilj EU je zato prepričati te države, da znižajo carine in se pridružijo CHTA sporazumu.

Necarinske ovire

Glavne necarinske omejitve so vezane na označevanje in certificiranje izdelkov. Tehnične ovire za vstop tako opravičujejo s skrbjo za varovanje človekovega zdravja. V mnogih deželah Daljnega vzhoda predstavlja glavno oviro pri vstopu na

²⁰ t.i. Wide Exemption.

²¹ Chemical Harmonisation Tariff Agreement.

trg sistem distribucije. To velja predvsem za Japonsko in Korejo (DG Trade 1999d).

4.1.10 Strojništvo

Proizvodnja strojev, ki zadovoljuje potrebe celotnega gospodarstva, je eden izmed najpomembnejših in večjih industrijskih sektorjev v EU. Največje proizvajalke v EU so Nemčija, Italija, Velika Britanija in Francija. Strojništvo je zelo širok in raznovrsten sektor s številnimi pomembnimi podsektorji, kot so:²²

- obdelovalni stroji
- kmetijski stroji
- gradbeni stroji
- stroji za proizvodnjo tekstila
- gospodinjski aparati

Trgovina

Sektor strojništva v zadnjih letih kljub padcu tako izvoza kot uvoza predstavlja velik presežek v trgovinski bilanci. Uspešnost izvoza strojev v tretje države je močno povezana z rastjo investicijskih dejavnosti v posameznih državah. Na primer velika potreba po modernizaciji v tranzicijskih državah vzhodne Evrope se je rezultirala v novih prodajnih možnostih evropskih podjetij.

Strojna industrija v EU je visoko mednarodno konkurenčna. Ima namreč zelo napredno tehnologijo, visoko kvalitetne izdelke, njihova prednost pa se predvsem kaže v zmožnosti, da rešijo vsako naročnikovo zahtevo.

Trgovinska politika

Trgovina v strojnem sektorju je popolnoma pogojena s pravili STO. Med Urugvajskim krogom pogajanj so bili doseženi nekateri »0/0 sporazumi²³« pri večini držav članic STO. V skladu s tem sporazumom države članice jamčijo za popolno liberalizacijo uvoza na njihove trge do konca prilagoditvenega obdobja. Iste ugodnosti pa čakajo te države na njihovi izvozni strani. Trenutno sporazumi »0/0« veljajo na naslednjih področjih (Bobek in Živko 2002, 105):

- kmetijska mehanizacija – 0% po preteku petih let (1999). Udeleženci: ZDA, Kanada, EU, Norveška, Hong Kong in Singapur (delno tudi Švica).
- konstrukcijska oprema – 0% po preteku petih let (1999). Udeleženci: ZDA, Kanada, EU, Norveška, Hong Kong, Japonska, Švica in Koreja.
- medicinski pripomočki – 0% po preteku petih let (1999). Udeleženci: ZDA, Kanada, EU, Norveška, Hong Kong, Japonska, Švica, Singapur, Malezija, Avstralija, Nova Zelandija in delno Koreja.

²² Povzeto po DG Trade 1999e.

²³ prostocarinski sporazum.

Carine

Ne glede na prej omenjene podsektorje, kjer ima večina držav prosto carinski vstop na trg EU, veljajo v sektorju strojništva v EU zelo nizke carinske dajatve (v povprečju od 2% do 3%). Vendar pa države, ki predstavljajo potencialne trge za evropski izvoz, kot sta Kitajska in Rusija, še vedno vztrajajo pri visokih carinah (15% - 40%). Kljub temu pa so pogosto glavne ovire za trgovanje še vedno necarinske ovire.

Necarinske ovire

Največja omejitev, s katero se izvozniki strojev srečujejo na trgih tretjih dežel (še posebej v državah v razvoju), se nanašajo na carinske postopke in na standarde ter tehnične regulative. Standardi in tehnične regulative lahko kljub njihovi popolni skladnosti s STO sporazumom o tehničnih omejitvah v trgovini (TBT²⁴) predstavljajo močno necarinsko oviro v trgovinski menjavi. Mnoge države v razvoju včasih zlorablajo posebne zahteve pri pakiranju in označevanju v protekcionistične namene (DG Trade 2001f).

Najpomembnejši izvozni trgi za EU pa so predvsem naslednji (DG Trade 2000c):

- ameriški (v letu 2001 so na ameriški trg izvozili za 46,68 milijard evrov)
- kitajski (v letu 2001 so na kitajski trg izvozili za 9,47 milijard evrov)
- japonski (v letu 2001 so na japonski trg izvozili za 6,39 milijard evrov)
- kanadski (v letu 2001 so na kanadski trg izvozili za 4,41 milijard evrov)
- NAFTA (v letu 2001 so na trge držav NAFTA izvozili kar za 54,94 milijard evrov)
- ACP (izvoz na trge ACP držav pa je v letu 2001 znašal 7,32 milijard evrov)

4.1.11 Kmetijstvo

Vse od zaključka Urugvajskega kroga pogajanj v okviru STO je EU neprenehoma odpirala svoj trg za uvoz kmetijskih izdelkov iz tretjih držav. EU se drži svojih obvez za znižanje carin in znižanje podpore domačim proizvajalcem ter izvoznikom kmetijskih izdelkov. EU je sklenila celo vrsto bilateralnih prosto trgovinskih in preferencialnih sporazumov. Glavne značilnosti v trgovini s kmetijskimi izdelki so:

- EU je največji uvoznik kmetijskih in poljedelskih izdelkov,
- EU je največji uvoznik iz držav v razvoju in manj razvitih držav,
- ZDA trdijo, da so povprečne carine za kmetijske izdelke v EU 30%, medtem ko EU trdi da so vsaj trikrat nižje,
- predlogi komisije so, da bi se carine znižale povprečno vsaj za 36%, prav tako si prizadevajo za znižanje izvoznih pomoči.

²⁴ Technical Barriers to Trade Agreement.

Sicer pa sektor kmetijstva pokriva Skupna kmetijska politika, zato to področje ni zajeto v skupni zunanjetrgovinski politiki EU (DG Trade 2001g).

5 SZTP NA PODROČJU JEKLARSKE INDUSTRIJE

V začetku novega tisočletja se evropska jeklarska industrija sooča z novimi izzivi, ki jih sproža gospodarska globalizacija. Okvir, znotraj katerega deluje jeklarska industrija EU, se je spremenil zaradi pojava novih, bolj tržno usmerjenih politik (privatizacija, strogi red glede državnih pomoči, odstranitve trgovinskih ovir). Industrijski procesi so v skladu z vedno večjo skrbjo za okolje vedno bolj usmerjeni k okoljsko prijaznim izdelkom in tehnologijam (The European Commission 2001a).

Trgovinska politika EU za izdelke iz jekla pa je vezana na dve temeljni pogodbi skupnosti:

- Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (ECSC); (Pariška pogodba 1951),
- Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (Rimska pogodba 1957).

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo je v letu 2002 potekla. Pravila, ki se nanašajo na trgovanje z ECSC glede jeklenih izdelkov, se zato postopoma smiselno prilagajajo skupni zunanjetrgovinski politiki.

Kot pri vseh ostalih sektorjih, si tudi v tem sektorju EU prizadeva, da bi bili vsi trgovinski ukrepi popolnoma v skladu s pravili STO. Zato tudi močno obsoja nedavne unilateralne ukrepe ZDA za zaščito njene jeklarske industrije, še posebno, ker so bili sprejeti v času, ko postaja svetovna trgovina vedno bolj liberalna in se trgovinske ovire ukinjajo (DG Trade 2002b).

5.1 Pregled jeklarske industrije²⁵

Jeklarska industrija je največja med baznimi kovinskimi industrijami in predstavlja področje, kjer je lahko ekonomija obsega učinkovita. Je koncentrirana in premore največja podjetja, ki prinašajo velik delež k industrijskemu iztržku. Jeklarska industrija se sooča z novimi izzivi, ki jih sproža proces globalizacije, zato se za uspešno poslovanje jeklarskih podjetij v tem času zdi najprimernejši moto podjetja Arbed, ki se glasi: »misli globalno, deluj lokalno«.

V tem desetletju se koncentrirata proizvodnja in dobava jekla na jeklarske centre, kot so:

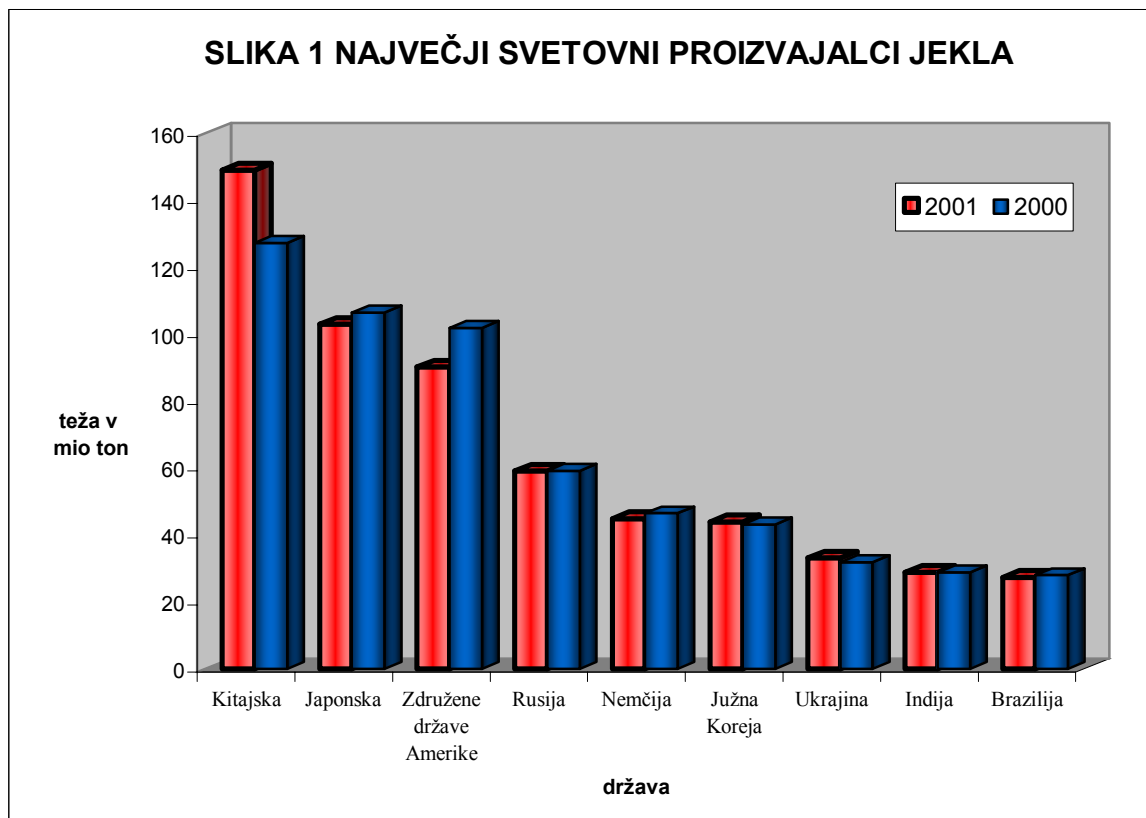
- Kitajska
- Japonska
- ZDA
- Rusija

²⁵ povzeto po: IISI 2003.

- Nemčija
- Južna Koreja itd.

Prav zaradi novih proizvajalk surovega železa, kot so Koreja, Brazilija in Indija, je prišlo na svetovnem trgu jeklarskih izdelkov do velikih pretresov. S tem so ZDA, Japonska in EU na trgih teh držav, sicer velikih porabnic jekla, izgubile oligopolni položaj (Repovž 1994, 8).

V zadnjih letih prejšnjega stoletja je primat v svetovni proizvodnji jekla prevzela Kitajska, kot je razvidno iz spodnje slike, je bila Kitajska leta 2001 s skoraj 150 milijoni ton daleč največja proizvajalka jekla, največji neto uvoznik pa so postale ZDA, ki neto uvozijo skoraj trikrat toliko kot druga na lestvici Kitajska. Države EU (15) so v letu 2001 skupno proizvedle 158 milijonov ton jekla, od tega največ Nemčija, ki je proizvedla skoraj 46 milijonov ton jekla. Sledijo ji Italija, Francija, Španija in ostale države članice, ki letno proizvedejo manj kot 15 milijonov ton jekla. V celem svetu pa je bilo v letu 2001 skupno proizvedeno okoli 847 milijonov ton jekla.

Vir: IISI 2003

Nekatere napovedi kažejo, da bodo azijske države v naslednjih desetih letih kontrolirale že skoraj 50% svetovnega trga jeklarskih izdelkov. Pomembno je, da bo proizvodnja jekla naraščala predvsem na Daljnem vzhodu in za malenkost tudi v vzhodni Evropi, medtem ko bo povpraševanje po jeklu v razvitih državah v prihodnje nihalo, saj je odvisno tudi od cikličnih gibanj gospodarstev. V ZDA,

Zahodni Evropi in na Japonskem bo rast proizvodnje jekla zelo skromna ali pa bo, kot je tudi razvidno iz slike, upadala.

5.1.1 Kratek oris novejšje zgodovine jeklarstva

Jeklarstvo je bilo v 19. in na začetku 20. stoletja gonilna sila razvoja sveta in panoga, ki je nudila ogromne možnosti zaposlovanja. Razcvet panoge je trajal do prve naftne krize leta 1974, ko se je jeklarstvo, ki je velik porabnik energije, znašlo v povsem novem položaju. Pozneje so se razmere, ki so sprva delovale dokaj kaotične, umirile, kljub temu pa se jeklarstvo ni nikoli več vrnilo na stare tirnice in zaradi spremenjenih razmer zagotovo ne bo nikoli več imelo vloge, kot jo je imelo nekoč. Kljub temu pa, predvsem zaradi strateške vloge, ostaja ena od tistih panog, za katero si večina držav prizadeva, da bi jo ohranila vsaj v omejenem obsegu.

Po drugi svetovni vojni je jeklarstvo doživelo nekaj dramatičnih zasukov, njihov skupni imenovalec pa je bil, da so negativno vplivali predvsem na jeklarstvo v industrijsko najbolj razvitih državah. Svetovna proizvodnja jekla se je med letoma 1947 in 1974 povečala s 135 na okoli 700 milijonov ton in leto 1974 je bilo leto neizmerne optimizma, saj so nekatere napovedi predvidevale, da se bo proizvodnja jekla v naslednjih desetih letih povečala za nadaljnjih 240 milijonov ton. Sledil je naftni šok, ki je jeklarstvo potisnil v globoko recesijo. Najbolj na udaru pa so bile države, ki so bile odvisne od uvoza nafte, ta pa se je v enem samem letu podražila s treh na dvanajst ameriških dolarjev. V naslednjem letu je bila proizvodnja jekla na Japonskem manjša za 14%, v takratni Evropski gospodarski skupnosti za 19%, v Združenih državah Amerike pa za 20%. Do konca sedemdesetih let si je panoga sicer nekoliko opomogla, toda v zgodnjih osemdesetih je sledil nov šok, od katerega si jeklarstvo, predvsem ameriško, ni več opomoglo. V samo štirih letih, od 1978 do 1982, se je proizvodnja jekla v ZDA zmanjšala skoraj za polovico, s 120 na 74 milijonov ton.

Hkrati z zmanjševanjem proizvodnje v razvitih državah se je ta strmo povečevala v državah tretjega sveta. Leta 1975 so si države v razvoju na konferenci v Limi postavile cilj, da bi leta 2000 proizvajale med 25 in 30 odstotkov svetovne proizvodnje jekla. Glede na takratne napovedi, ki so za leto 2000 napovedovale med 1,4 in 1,75 milijarde ton proizvedenega jekla na leto, se je tak načrt zdel nerealen. Kot se je izkazalo kasneje, so ga države v razvoju zlahka presegle. V naslednjem obdobju so vsakih deset let podvojile svojo proizvodnjo jekla, medtem ko se je v razvitih državah ta v dvajsetih letih zmanjšala za četrtno (Hogan 1994, 1-12).

Drugi od treh dejavnikov, ki so najbolj negativno vplivali na jeklarsko industrijo v razvitih državah, predvsem na ameriško, je prodor majhnih jeklarn, ki so svoj pohod na trg začele v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Najprej so izkoriščale tržne niše z izdelovanjem tistih izdelkov, ki so jih velike jeklarne zaradi premajhnega obsega naročil opuščale, v nekaj desetletjih pa so ob relativno majhnih kapitalskih vložkih začele velikim jeklarnam povsem konkurirati. Razmere so prišle celo tako daleč, da stane majhne jeklarne v ZDA izdelava tone valjanega

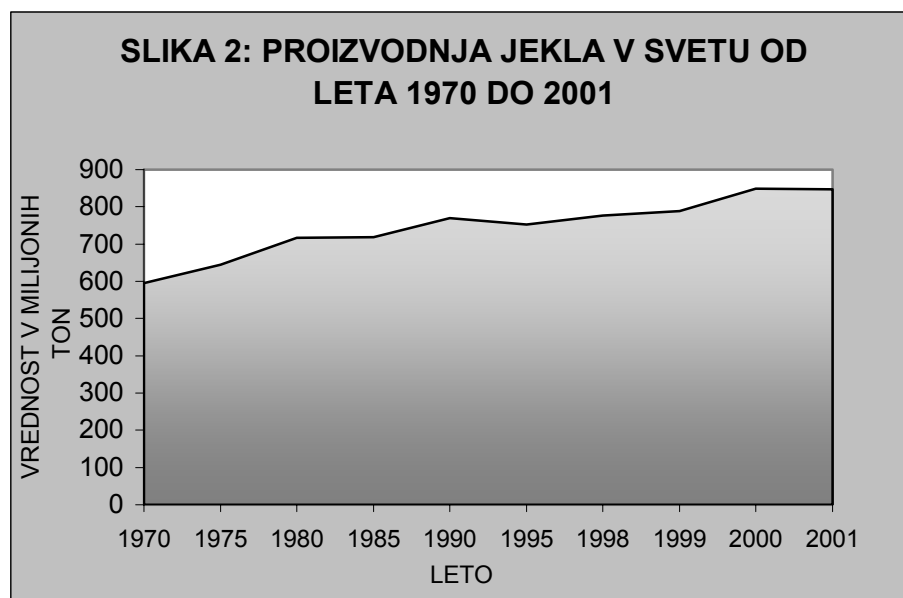
jekla v povprečju 315 ameriških dolarjev, medtem ko so stroški velikih jeklarn okoli 350 ameriških dolarjev. Majhne jeklarne so v samo desetih letih med 1990 in 2000 svoj tržni delež na ameriškem trgu povečale s 37 na okoli 50 odstotkov. Zanimivo je, da največ majhnih jeklarn obratuje v Italiji, kar je verjetno tudi glavni vzrok, da je Italija ena redkih razvitih držav, ki je uspela obdržati rekordni nivo proizvodnje iz leta 1974 (ibidem, 54).

Tretja bistvena sprememba, ki je vplivala na jeklarstvo, je vse bolj razširjena uporaba materialov, ki lahko nadomestijo jeklo. Taki materiali so predvsem plastika, aluminij, cement in keramika, njihova uporabnost pa je največja v avtomobilski industriji, gradbeništvu, proizvodnji kontejnerjev in gospodinjskih aparatov (ibid., 120).

Pomemben mejnik v novejši zgodovini jeklarstva je leto 1997, ko se je začela azijska finančna kriza. Njena posledica je bilo razvrednotenje večine azijskih valut v primerjavi z ameriškim dolarjem. Leto kasneje je sledila poplava azijskega jekla tako na ameriškem kot na evropskem trgu. Uvoz jekla v ZDA se je v enem samem letu povečal za 35 odstotkov.

5.1.2 Razvojni trendi tržišč jeklarskih izdelkov

V letu 2000 je bila dosežena rekordna svetovna proizvodnja jekla, saj je znašala 848 milijonov ton. Svetovna proizvodnja jekla v letu 2001 pa je bila manjša za 0,1% in je znašala 847 milijonov ton.

Vir: IISI 2003

Mnoge države pa zaradi razvite industrije²⁶ kljub lastni proizvodnji jekla uvažajo jeklo. Na primer v letu 2000 je Italija uvozila za 16,7 milijonov ton jekla, Nemčija 20,4 milijonov ton, ZDA 34,8 milijonov ton, Kitajska 20,8 milijonov ton, Japonska 5,1 milijonov ton in Anglija 7,7 milijonov ton.

Tabela2: Glavni izvozniki in uvozniki jekla v letu 2000

mesto	Skupni izvoz*		Skupni uvoz*		mesto
1	Japonska	28,5	ZDA	34,8	1
2	Rusija	27,5	Kitajska	20,8	2
3	Nemčija	24,6	Nemčija	20,4	3
4	Ukrajina	22,3	Francija	17,1	4
5	Belgija - Luksemburg	21,8	Italija	16,7	5
6	Francija	17,5	Tajvan	13	6
7	Južna Koreja	13,9	Belgija	12,9	7
8	Italija	11,8	Južna Koreja	11,4	8
9	Kitajska	10,8	Španija	9,4	9
10	Brazilija	9,6	Kanada	8,8	10
11	Tajvan	8,3	Hong Kong	8,1	11
12	Velika Britanija	7,8	Velika Britanija	7,7	12
13	Turčija	7,5	Turčija	7,2	13
14	Nizozemska	6,4	Tajska	5,9	14
15	ZDA	6,2	Nizozemska	5,9	15
16	Španija	6,2	Japonska	5,1	16
17	Kanada	5,1	Malezija	4,2	17
18	Mehika	4,8	Mehika	4	18
19	Avstrija	4,5	Iran	3,9	19
20	Južna Afrika	4,1	Švedska	3,3	20

Opomba: *v milijonih ton

Vir: IISI 2003

Analize evropskih in svetovnih tržnih trendov v jeklarski industriji so pokazale veliko odvisnost jeklarske industrije od stopnje rasti industrijske proizvodnje in družbenega bruto produkta v posamezni državi. Prav tako so za jeklarsko industrijo značilna velika ciklična nihanja. Ta nihanja se pojavljajo v intervalu na 3 do 4 leta in vplivajo na stanje v kovinsko predelovalni industriji, saj se v skladu s temi cikličnimi nihanji oblikuje tudi cena reprodukcijskega materiala. Za Slovenske železarne so najbolj pomembna tržna nihanja pri nerjavnih visokolegiranih in specialnih jeklih.

Dejavniki, ki opredeljujejo konjunktorne cikle v jeklarstvu, so predvsem:

²⁶ Avtomobilska, elektro, kemična, ladjedelništvo, strojogradnja, gradbeništvo itd.

- stanje gospodarstva in posameznih gospodarskih panog porabnikov jekla v posameznih državah (stopnja rasti industrijske proizvodnje, rast BDP),
- stalno povečevanje kapacitet za proizvodnjo jekla v svetu,
- stopnja izkoriščenosti obstoječih kapacitet za proizvodnjo jekla,
- stanje zalog pri proizvajalcih, trgovcih in porabnikih,
- razpoložljivost reprodukcijskega materiala za proizvodnjo jekla (železova ruda, staro železo, ferozlitine itd.).

Odločilni faktor za uspešnost nekega podjetja na tržišču sta poleg stopnje razvitosti države (višina BDP) ter stopnje rasti industrijske proizvodnje še stanje in razvitost gospodarskih panog, ki so največje porabnice jekla.

5.1.3 Perspektive svetovne jeklarske industrije²⁷

Kljub gospodarskim težavam, ki jih je mogoče opaziti znotraj jeklarske industrije, je jasno, da bo v skladu s cikličnim prehajanjem gospodarstva iz recesije v konjunkturo tudi v teh panogah ponovno prišlo do poživitve proizvodnje. Povečanje proizvodnje v jeklarstvu bo kljub morebitnim substitutom ponovno povečalo porabo jekla. Čeprav je glede na obseg uporabe jeklo še vedno daleč najbolj uporabljan material, ga bodo tudi v prihodnosti izpodrivali različni novi in že obstoječi substituti. Vendar je do takšne zamenjave jekla z drugimi materiali, ki bi ogrozili jeklarsko industrijo, še daleč.

Seveda pa moramo tudi v jeklarski industriji pričakovati ustrezen razvoj v smislu razvoja ekološko sprejemljivejših postopkov proizvodnje jekla ter proizvodnje cenejših in kakovostnejših vrst jekel. Lahko pa zatrdimo, da bo tudi v prihodnosti jeklo še kar nekaj časa najbolj uporabljan material.

Sledeč trendom razvoja svetovnega gospodarstva in še posebej industrijskih panog, ki so in bodo tudi v bodočnosti pomemben porabnik jekla, lahko ugotovimo, da sta rast proizvodnje in porabe jekla močno odvisni od stopnje gospodarske rasti v posameznih državah in regijah.

Jeklarska industrija se bo morala prilagoditi tudi novim cenovnim zahtevam tržišča. Uvajanje novih jeklarskih tehnologij bo omogočilo razmeroma hitro transformacijo jeklarskih gigantov v manjše, fleksibilnejše enote, integrirane v velike železarske korporacije. Zahvaljujoč se novim tehnologijam se bodo zmanjšali tudi proizvodni stroški.

Jeklarska podjetja, ki bodo hotela biti uspešna, bodo morala imeti svoje omrežje razpredeno po vsem svetu, sprejemati nove tehnologije, biti mednarodno stroškovno konkurenčna, poslovati po temeljnih finančnih načelih in imeti partnerje v različnih oblikah skupnih vlaganj. Če ne bodo ravnala tako, bodo se naprej nenehno v krizi.

²⁷ povzeto po: Repovž 1994, 8-11.

Zaradi ohranjanja delovnih mest pa tudi zaradi zelo pomembnih strateških povezav z drugimi industrijskimi panogami ter povezav z vojaško industrijo so seveda vse države zainteresirane za obstoj svoje železarske industrije in jo skušajo na takšen ali drugačen način zaščititi. Dokaz za to je cela vrsta protidumpinških postopkov, na primer v ZDA proti proizvajalcem iz azijskih držav (Koreja), pa tudi nekaterim iz evropskih držav in v EU predvsem proti proizvajalcem iz vzhodnoevropskih držav.

Osnovna naloga zunanje politike na področju jeklarske industrije je torej preprečiti protekcionizem v nekaterih državah in subvencioniranje v drugih državah ter tako ustvariti takšne tržne razmere, ki bodo vsem udeležencem omogočale enakopraven položaj na trgu.

5.1.4 Evropsko tržišče jekla

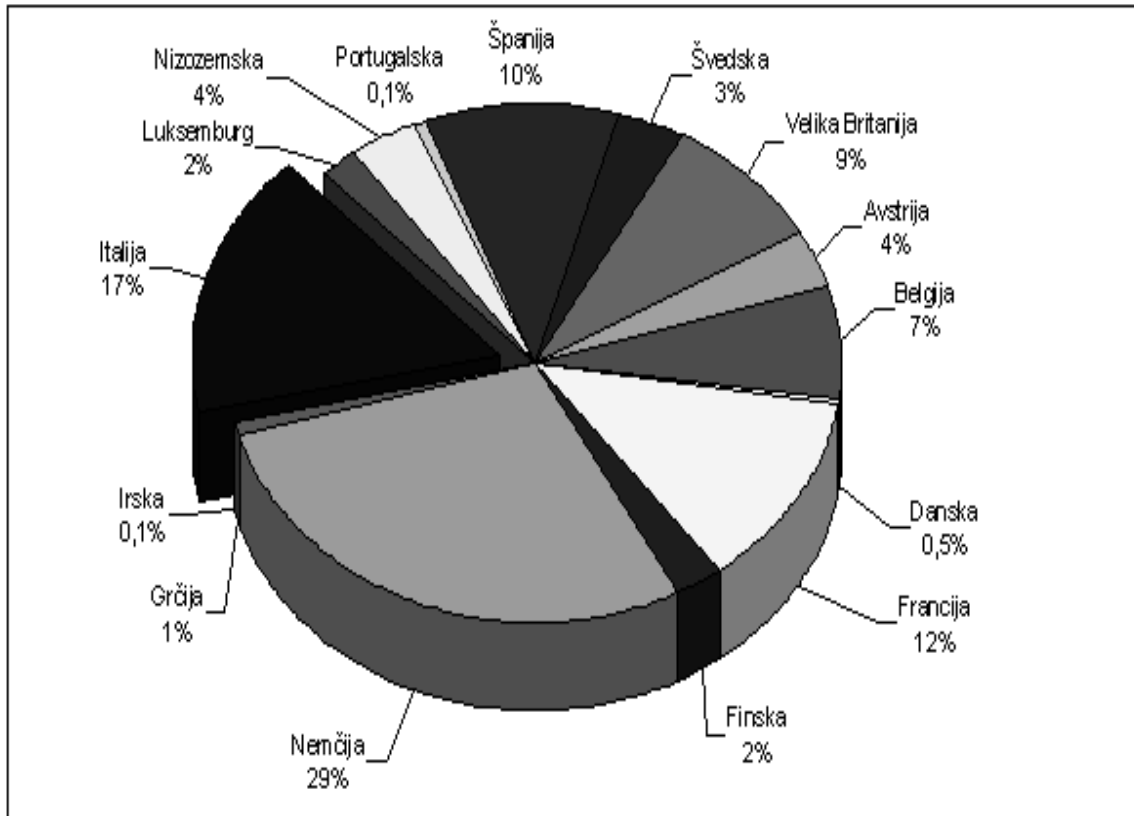
Evropska unija je največji proizvajalec jekla na svetu. V letu 2001 so proizvedli 159 milijonov ton odlitega jekla, kar predstavlja 19% celotne svetovne proizvodnje jekla v letu 2001. V sektorju jeklarstva je zaposlenih 1,5% od vseh zaposlenih v proizvodni dejavnosti. V zadnjem času se je v svetu proizvodnja jekla močno povečala, kar je vodilo k strmemu padcu trgovinskega presežka, ki ga je imela EU v tem sektorju. Uvoz EU se je povečal iz 15,4 milijonov ton jekla v letu 1997 na 26,6 milijonov ton jekla v letu 2001 (DG Trade 2003c).

Sicer pa se tudi za leto 2003 pričakuje povečevanje uvoza, še posebno če se bodo pogoji na trgih tretjih držav slabšali. Prav tako trenutni tečaj evra privlači nadaljnjo rast uvoza. Glede izvoza pa se v prihodnosti pričakuje povečano povpraševanje na azijskih trgih, še posebno na Kitajskem (EUROFER 2003, 4) .

V Evropi se nahaja 5 proizvajalcev jekla, ki glede na količino proizvedenega jekla sodijo med prvih deset največjih proizvajalcev jekla v svetu in imajo 13% delež v svetovni proizvodnji jekla. Prvi trije evropski proizvajalci jekla²⁸ proizvedejo okoli 55% evropske proizvodnje ploščatih jekel in pri prodaji le-teh obvladujejo 52% trga ploščatih jekel. Nasprotno pa je pri proizvodnji paličastega jekla koncentracija proizvodnje manjša, saj prvih 5 največjih proizvajalcev paličastih jekel v Evropi proizvede le okoli 33% evropske proizvodnje paličastih jekel (Burgstaller in Woodley 1999, 59).

Slika 3: Proizvodnja jekla v posameznih državah EU v letu 2001

²⁸ Usinor/Cockerill Sambre, Thyssen/Krupp Stahl in Arbed/Aceralia.

Vir: (The European Commission 2002b)

Kot je razvidno iz slike ima Nemčija najmočnejšo jeklarsko industrijo v Evropi. Leta 2001 je proizvedla kar 44,8 milijonov ton jekla, kar predstavlja 29% celotne proizvodnje jekla v EU. Sicer pa so večje proizvajalke jekla v EU še Italija (17%), Francija (12%), Španija (10%), peto mesto glede proizvodnje jekla v EU pa z 9% zaseda Velika Britanija.

Prav tako na uvozni strani največ v EU uvozi Nemčija (v letu 2001 je uvozila 20,4 milijonov ton jekla), sledita pa Francija (17,1 milijonov ton) in Italija (16,7 milijonov ton).

EU je beležila stalen presežek v bilanci trgovanja z jeklom in železom. Le-ta pa je v zadnjih letih vztrajno upadal. Bobek in Živko (2003, 95) pa navajata naslednje vzroke za upad presežka v 90. letih:

- zmanjšanje proizvodnih kapacitet, kot posledica restriktivne politike Unije,
- povečan pritisk vzhodnoevropskih proizvajalcev, kateremu je sledil kolaps v Sovjetski zvezi, ter
- dodatna neusklajenost stroškov in cen na vzhodnoevropskih trgih.

5.1.5 Perspektive evropske jeklarske industrije²⁹

Evropska jeklarska industrija je od leta 1975 zmanjšala število zaposlenih za 70 odstotkov, s čimer je bistveno zmanjšala proizvodne stroške, obenem pa je bila sprejeta vrsta ukrepov na socialnem področju za ublažitev posledic odpuščanja delovne sile. Danes je proizvodnja učinkovita, izdelki so visoko kakovostni, zaposleni pa visoko strokovno usposobljeni. Leta 2000 je bilo vseh zaposlenih v jeklarski industriji 276.700, medtem ko jih je bilo leta 1995 v tem sektorju zaposlenih kar 314.100.

Zdaj jih čakajo ukrepi za povečanje konkurenčnosti na globalnem trgu. Na področju krepitve človeških virov in tehnologije za bolj inovativno jeklarsko industrijo bo politika usmerjena v usposabljanje za analitično delo in timski pristop. Prizadevanja bodo namenjena kompjuterizaciji in informacijskim sistemom ter pridobivanju usposobljenosti za "self management", bolj se bo uveljavil socialni dialog med jeklarskimi družbami in sindikati; pri tem ocenjujejo, da so prav ljudje, njihova znanja in usposobljenost bistveni pogoj za pridobivanje konkurenčnih prednosti v primerjavi s konkurenco držav tretjega sveta. Znanja in usposobljenost naj bi usmerili v tehnološke inovacije, ki postajajo po mnenju Komisije Evropske unije osrednji dejavnik aktivnosti in politike v jeklarskem sektorju.

Rezultat takšne usmeritve naj bi bili novi izdelki za zadovoljitev povpraševanja na globalnih trgih, od novih tehnologij pa pričakujejo tudi nadaljnji prispevek k zmanjševanju proizvodnih stroškov (tega naj ne bi več dosegali z odpuščanjem ali z zmanjševanjem plač) ter varstvu okolja (več bo recikliranja). Za uresničitev takšne usmeritve je potrebno več sodelovanja s kupci in uporabniki, tudi na področju skupnih raziskav. Pri razvoju izdelkov naj bi sledili učinkovitejši uporabi surovin, optimizaciji porabe energije, zmanjševanju onesnaževanja in stroškov. Države članice Unije bodo pri tem uporabile nacionalne raziskovalne zmogljivosti.

Na področju konkurence in državnih pomoči so pomembni trije vidiki, in sicer horizontalni in vertikalni sporazumi v panogi, prevzemi in fuzije ter državne pomoči. Horizontalne kooperacije pri raziskavah in tehnološkem razvoju so z vidika konkurenčnosti posebno zaželeni. Takšno sodelovanje, dogovori in sporazumi se ujemajo s politiko Evropske unije, kolikor ne izkrivljajo konkurenčnosti in jeklarske družbe spodbujajo k mednarodnim tehnološkim povezavam. V bližnji prihodnosti je tako pričakovati naraščanje poslovnih in kapitalskih povezav v jeklarski industriji (prevzemi, fuzije in joint-venture projekti); Unija bo torej podpirala nadaljnjo koncentracijo te industrije.

V minulih letih je bilo v Evropi kar nekaj jeklarskih združenj, med njimi na primer povezava nemških družb Thyssen in Krupp. Število vodilnih evropskih jeklarjev se je tako skrčilo na šest. V tem primeru je Evropa v prednosti saj ostajajo ameriški in japonski jeklarji veliko bolj razdrobljeni. Problem, ki otežuje združevanje, je predvsem v velikanskih dolgovih na račun neizplačanih pokojnin in okoljevarstvenih odškodnin, ki jih imajo številni jeklarji.

²⁹ povzeto po: Commission of the European Communities 2002.

Vključevanje jeklarskega sporazuma v Evropski sporazum V aktivnostih za vključitev vsebine sporazuma Evropske skupnosti za premog in jeklo v Evropski sporazum do leta 2002 je predvideno:

- statistična poročila Evropske skupnosti za premog in jeklo morajo biti po letu 2002 usklajena s statističnimi pravili Evropske skupnosti;
- reduciranje frekvence jeklarskih programov do leta 2002;
- pravila trgovanja, ki jih določa Evropska skupnost za premog in jeklo, morajo biti v celoti integrirana v skupno trgovinsko politiko, veljavno za vse industrijske sektorje Unije.

Tudi pravni okvir jeklarske industrije bo usklajen z ureditvami drugih sektorjev; v pripravi je novi kodeks pomoči v jeklarstvu v obliki usmeritev Komisije Evropske unije, ki temeljijo na 88. členu Evropskega sporazuma

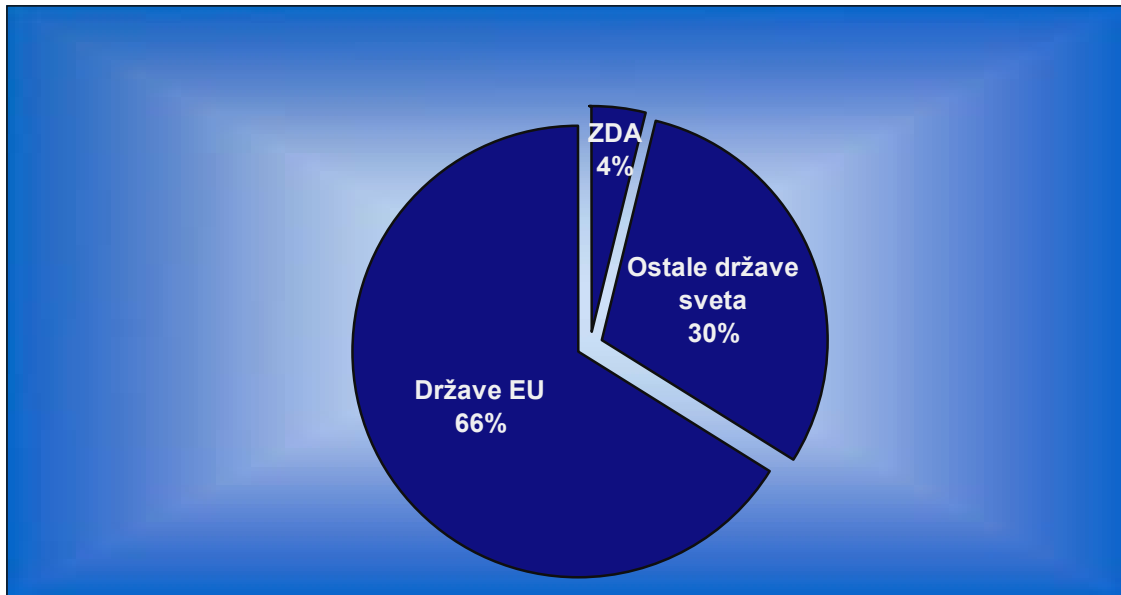
5.1.6 Jeklarstvo v Sloveniji

Slovensko jeklarsko panogo sestavljajo podjetja Acroni Jesenice, Metal Ravne in Inexa Štore. Domača podjetja okoli dve tretjini proizvodnje jekla in izdelkov iz jekla izvozijo na tuje trge med katerimi je najpomembnejši nemški. Delež vrednosti izvoza v Nemčijo je glede na celotno vrednost izvoza jekla (znašal je okoli 237 milijonov dolarjev) leta 2001 znašal 27,9 odstotka. Italija je druga največja izvozna država, vanjo so podjetja leta 2001 izvozila 17,5 odstotka vrednosti izvoza jekla. Leta 2001 je izvoz v Avstrijo dosegel 11,7 odstotka celotne vrednosti izvoza jekla.

Slovenija proda na vse trge EU 64% jekla. Poleg tega pa je jeklarska industrija v Sloveniji močno odvisna od trga EU, saj količine, ki jih proda na trge EU, ni mogoče nadomestiti s prodajo na drugih trgih. Slovenska jeklarska industrija je trenutno močno pod vplivom zapiranja svetovnih jeklarskih trgov predvsem evropskega in ameriškega. EU je 28. februarja 2002 v Uradnem listu objavila ukrepe za zaščito jeklarske industrije. Carine v višini 14,9 do 26 odstotkov in kvote, izračunane za triletno povprečje uvoženega jekla povečane za 10 %, so odgovor na ukrepe ZDA, ki so od 20. marca 2002 prav tako uvedle carine v višini od 8 do 30%.

Izvoz slovenskih izdelkov iz jekla na trg EU predstavlja le 0,6% vsega evropskega uvoza, zato so izvozniki tudi pričakovali, da bo Evropska komisija Slovenijo izvzela iz zaščitnih ukrepov, kar pa se ni zgodilo. V Bruslju pravijo, da so države kandidatke v boljšem položaju, ker imajo na podlagi evropskih sporazumov z EU dogovorjen preferencialni trgovinski režim. Deleži vrednosti slovenskega izvoza jekla so prikazani v spodnji sliki.

Slika 4: Slovenski izvoz jekla po posameznih državah sveta v letu 2001

Vir: Gospodarska zbornica Slovenije 2003.

Poudariti je treba tudi, da je jeklarska industrija v Sloveniji med posebej občutljivimi sektorji. Državne pomoči so bile v zadnjih letih izjemno visoke. V letih 2000 in 2001 so se pomoči jeklarstvu dodeljevale na osnovi programa prestrukturiranja jeklarstva v Sloveniji. Zavedati pa se moramo, da bodo ob vstopu Slovenije v EU pričela veljati pravila EU glede državnih subvencij, ki pa so zelo stroga in se lahko dodeljujejo le pod posebnimi pogoji.

5.2 Carine

Carine na jeklarske izdelke v EU so relativno nizke. V letu 200 je bila povprečna stopnja carin okrog 1,7%, vse carinske dajatve pa bodo ukinjene do leta 2004 v skladu z dogovorom v Urugvajskem krogu pogajanj. Najvišja carinska stopnja (5%) se nanaša na posebne izdelke iz jekla, kot so cevi in ostali votli izdelki.

Države članice EU tvorijo t.i. "carinsko unijo". To pomeni, da vse države članice uporabljajo enotno skupno carinsko tarifo za uvoz iz tretjih držav in skupno zunanjetrgovinsko politiko nasproti tretjih držav. Ko enkrat uvoženo blago preide carinsko mejo v EU, se lahko giblje prosto po celotnem teritoriju EU.

Večji del pravil, ki se nanašajo na carine EU, se nahaja v carinski kodi. To je obsežen pravni dokument, ki ga EU nenehno izboljšuje. Carinska tarifa se ne nanaša le na nomenklaturo izdelkov in carinske stopnje, temveč velja tudi za ostalo zakonodajo EU, ki vpliva na višino carinske stopnje, ki se plača pri določenem uvozu, na primer glede na državo izvora. Zato, da bi olajšali dostop do vseh

pravnih zahtev je Komisija ustvarila TARIC³⁰, ki vsebuje informacije o (Delegation of the European Commission to the United States 2003):

- začasni ukinitvi carin,
- carinskih kvotah,
- preferencialnih tretmajih,
- protidumpinških ukrepih,
- prepovedih in omejitvah izvoza,
- količinskih omejitvah.

5.2.1 Uvoz jeklenih izdelkov v Evropsko unijo

Večina jeklenih izdelkov je uvoženih v EU na podlagi prednostnih carinskih tarif doseženih z:

- bilateralnimi dogovori,
- enotnim sistemom preferencialov (GSP)³¹ in
- dogovori o začasni ukinitvi carin

Na primer več kot 50% gotovih jeklenih izdelkov je uvoženih v EU iz pridruženih članic SVE brez carinskih dajatev na podlagi bilateralnih sporazumov.

Uvoz jeklenih izdelkov iz sredozemskih držav je prav tako predmet bilateralnega dogovora o sodelovanju (Evro–sredozemski dogovor) in je prost carine.

Kljub občutnemu povečanju uvoza, ki se je pojavilo po končani jugovzhodno azijski gospodarski krizi, Evropska unija ni uvedla kakršnihkoli količinskih ali podobnih omejitev na uvoz jeklenih izdelkov iz držav članic STO.

Sicer pa je uvoz jeklenih proizvodov iz vseh držav, razen Rusije, Ukrajine in Kazahstana, prost, kar pomeni, da zanj ne veljajo nobene količinske omejitve ali podobne ovire (DG Trade 2003c).

5.2.2 Izvoz jeklenih izdelkov iz evropske unije

Izvoz jeklenih izdelkov iz EU je prost in ni predmet kakršnihkoli omejitev.

³⁰ TARIC predstavlja vse carinske stopnje za uvoz iz tretjih držav in preferencialne carinske stopnje, ki se dejansko uporabljajo, kot tudi ukrepe trgovinske politike. TARIC je le instrument za praktično uporabo in za informacije, nima pa pravno – legalnega statusa kot takšen.

³¹ Generalised System of Preferences

5.3 Trgovinska politika

Trgovinska politika za jeklene izdelke je vodena na podlagi dveh temeljnih pogodb skupnosti:

- pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo – ECSC (Pariška pogodba – 1951) in
- pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (Rimska pogodba – 1957).

Pravila, ki zadevajo trgovanje z izdelki iz jekla v okviru ECSC, se postopoma prilagajajo splošni trgovinski politiki ali pa se uvrščajo med tista pravila, ki zadevajo izdelke EU (na primer protidumpinški in protisubvencijski ukrepi).

Sicer pa je uvoz izdelkov iz jekla iz vseh držav razen Rusije, Ukrajine in Kazahstana, prost, kar pomeni da nima kvot ali podobnih omejitev. Edini ukrep v trgovini z izdelki iz jekla je preventivni nadzor. Ta zagotavlja s pomočjo evropske zunanjetrgovinske statistike hiter dotok informacij o verjetnih trgovinskih trendih in daje osnovne informacije za ukrepanje glede določenega izdelka za vnaprej (Bobek in Živko 2002, 96).

EU pozna za izdelke iz jekla tudi zaščitni sistem z dvojnimi preverjanjem in brez količinskih omejitev z Bolgarijo, Romunijo, Češko in Slovaško. Sistem omogoča uradni trgovinski statistiki Unije zagotavljati hitre informacije o trgovinskih trendih vnaprej. Prav tako omogoča boljšo garancijo o samem izvoru blaga ter tako zmanjšuje tveganje carinskih in trgovinskih goljufij. Sistem deluje na podlagi tretjega izvoda izvoznih dokumentov, ki jih uvoznik predloži pri zahtevi jamstvenega dokumenta. (ibidem, 97).

Evropska unija je konec septembra po izteku začasnih ukrepov³² za zaščito svojega trga jekla uvedla stalne ukrepe, ki pa veljajo le za sedem izdelčnih skupin. Po oceni Ministrstva za gospodarstvo bodo ukrepi prizadeli okrog 6% celotnega slovenskega izvoza jekla na trg EU, kar je približno 12.000 ton jekla. To je precej manj kot v obdobju začasnih ukrepov, saj so ti veljali za približno 87.000 ton jekla. Predvidene kvote za sedem izdelčnih skupin, za katere bodo ukrepi veljali še naprej, so postavljene dovolj visoko, nekaj pomislekov je le glede kvote za legirano toplovaljano pločevino.

EU je zaščitne ukrepe za svoj trg jekla uvedla konec marca letos, in sicer kot odgovor na odločitev ZDA, da z uvedbo do 30% carin na 21 izdelčnih skupin skoraj v celoti zaprejo svoj trg jekla za uvoz iz tujine. Ker Washington teh ukrepov ni preklical, je Bruselj skladno s pravili Svetovne trgovinske organizacije uvedel stalne ukrepe, ki bodo predvidoma veljali do marca 2005. Zaščitni ukrepi sicer niso edini odziv petnajsterice na ameriško zaprtje trga jekla. EU je namreč pred STO sprožila tudi trgovinski spor, katerega razsodbo pričakuje spomladi. Poleg tega pa je EU zagrozila tudi s povračilnimi ukrepi v obliki visokega povečanja carin za vrsto ameriških izdelkov in možnost popuščanja nakazala le v primeru, če bi ZDA

³² Zaradi zaprtja ameriškega jeklarskega trga.

sprejele določene izjeme na jeklo iz EU. ZDA so te izjeme že sprejele, EU pa zdaj preučuje, v kolikšni meri jo zadovoljujejo. (Delegacija evropske komisije v RS 2003).

5.3.1 Uvozni režim³³

Za uvoz določenih izdelkov iz tretjih držav v EU je potrebno pridobiti ustrezna dovoljenja z namenom:

- zaščititi proizvode EU od uvoza iz tretjih držav, ki lahko imajo negativen vpliv na industrijo EU,
- odkriti nastajajoče trende in trgovinske tokove med EU in tretjimi državami.

Uvoz v EU zahteva pridobitev uvoznih dovoljenj za naslednje proizvode:

- tekstil in oblačila iz določenih tretjih držav
- proizvode iz jekla in železa iz vseh tretjih držav, razen Norveške, Švice in Turčije
- obutev, keramiko, porcelan in druge netekstilne proizvode iz Kitajske
- obutev in čevlje iz Vietnama

Obstajajo 3 vrste uvoznih omejitev, kjer se zahteva pridobitev ustreznega uvoznega dovoljenja:

- količinske omejitve, kjer se določajo kvote za uvoz iz tretjih držav. Najpogosteje se kvote podeljujejo na osnovi načela »kdor prej pride prej dobi«,
- enostransko nadzorstvo; to je statistično orodje, ki omogoča EU nadzor količine uvoza iz tretjih držav,
- dvostransko nadzorstvo; kjer EU in država izvoznica nadzirata trgovinske tokove.

Podeljena uvozna dovoljenja oziroma kvote in dovoljenja dvostranskega nadzorstva običajno veljajo 6 mesecev. Dovoljenja enostranskega nadzorstva pa 4 mesece. Delno uporabljena ali neuporabljena dovoljenja pa je možno po preteku tega roka obnoviti za nadaljnje 4 mesece.

Za pridobitev ustreznega uvoznega dovoljenja mora uvoznik predložiti:

- pravilno izpolnjen obrazec prijave
- kopijo veljavnega računa
- original izvoznega dovoljenja pridobljenega od države izvoznice

Uvozna dovoljenja so oblikovana na osnovi standardov EU, zato jih je mogoče predložiti katerikoli carinski službi znotraj EU. V primeru, da uvoznik želi uvoziti

³³ povzeto po: DETE 2003.

blago v več držav članic, zaprosi za povzetek licence, original pa vrne, čeprav dvojnega zapisa ni mogoče zahtevati.

Za proizvode iz jekla in železa pri uvozu v EU veljajo tako kvote kot enostranski in dvostranski nadzor.

5.4 Uporaba instrumentov SZTP na področju jeklarstva

Evropska pogodba za premog in jeklo je z 23. julijem 2002 po 50 letih veljavnosti prenehala veljati. Nadalje je trgovinska politika za izdelke iz jekla upravljana s Pogodbo o ustanovitvi Evropske unije in sicer v okviru SZTP.

Pravila, ki zadevajo trgovino z izdelki iz jekla so bila smiselno prenesena v skupno zunanjetrgovinsko politiko EU. Le-ta se nanaša predvsem na zaščitne ukrepe in nadzor nad ukrepi tretjih držav. Ostala pravila (antidumping in pravila državnih pomoči) pa so bila uvrščena pod pravila za upravljanje z izdelki iz EU. Nekateri specifični ukrepi, ki izhajajo iz ECSC pogodbe, bodo normalno veljali še do 31. 12. 2004. Ta pravila se predvsem nanašajo na bilateralni dogovor z Rusijo in Kazahstanom.

Sicer pa je treba poudariti, da so bila v zvezi z izdelki iz jekla uvedena strožja pravila za državne pomoči kot za ostale izdelke. Ta pravila so podrobneje opisana v dokumentu, ki ga je izdala Evropska komisija in ga bomo v nadaljevanju tudi predstavili.

5.4.1 Skupna carinska tarifa

Carine EU za jeklo so zelo nizke, lahko bi rekli, da je trgovina glede jeklenih izdelkov z EU skoraj povsem prosta. V letu 2002 je bila povprečna carinska stopnja okoli 1,7%³⁴, vse carine pa naj bi bile do leta 2004 ukinjene.

Izdelki iz jekla iz večine držav vstopijo v EU po preferencialnih stopnjah v skladu z bilateralnimi dogovori, splošno shemo preferencialov ali v skladu z režimom začasne ukinitve carin. Na primer v letu 2002 je več kot 26% izdelkov iz jekla bilo uvoženih iz pridruženih držav članic po ničelni carinski stopnji v skladu z bilateralnimi evropskimi sporazumi. Prav tako uvoz jekla iz mediteranskih držav, ki so povezane z Unijo preko bilateralnih sporazumov ali Evro-mediteranskih sporazumov, poteka brez carin.

TABELA3 : Carine na uvoz izdelkov iz jekla v izbranih državah

	Japonska	Kanada	ZDA	EU	Kitajska	Brazilija	Indija	Egipt
--	----------	--------	-----	----	----------	-----------	--------	-------

³⁴ Povprečje izhaja iz celotnega poglavja 72 in 73 v carinski nomenklaturi.

Povprečje	0,6%	1,0%	1,0%	1,7%	7,4%	13,2%	25,0%	18,5%
Maksimum	6,3%	8,0%	12,5%	7,0%	30%	21,5%	25,0%	40,0%

Vir: DG Trade 2003c

Iz zgornje tabele je razvidno, da ima EU eno izmed najbolj liberalnih in odprtih trgovin z jeklom. Najbolj zaščiteno pa imajo svojo jeklarsko industrijo Kitajska, Brazilija, Indija in Egipt. Te države se soočajo v zadnjih letih z velikim presežkom jekla na svojih trgih, zato se veliko njihovega poceni jekla znajde na trgu EU. Ravno zaradi tega je v poteku nekaj preiskav Evropske komisije na pritožbe proizvajalcev EU glede dumpinškega uvoza iz teh držav. Problem je tudi v tem, da so podjetja v teh državah močno pod vplivom državnih pomoči, kar v prvi vrsti tudi povzroča omenjene probleme.

5.4.2 Zaščitni ukrepi³⁵

Osnovno načelo ki izhaja iz SZTP EU je, da je Evropska komisija odgovorna za zaščito trgovinskih interesov EU nasproti tretjim državam. S tem, da lahko pri tem uporablja le instrumente, ki so popolnoma v skladu s pravili STO. Prav tako ukrepi za zaščito gospodarstva ne smejo biti diskriminatorni, kar pomeni, da morajo biti za vse države enaki. Iz določenih ukrepov so lahko izvzete le države v razvoju in države, katerih delež uvoza v EU ne presega 3%.

Da bi lažje prikazali delovanje te oblike instrumenta SZTP, se je smiselno opirati na konkretne primere. Opirali se bomo predvsem na nedavnem primer povečanja protekcionističnih ukrepov ZDA in odgovor v skladu z razpoložljivimi elementi SZTP Evropske unije. ZDA so namreč 20. marca 2002 zaprle svoj trg nekaterih izdelkov iz jekla s tem, ko so uvedle carine v višini do 30%. To je povzročilo velik problem EU, saj je postal evropski trg edini večji trg za jeklo, ki je relativno prost. To je povzročilo »poplavo« jekla na evropskem trgu, namenjenega ameriškemu trgu. Zato je bila tudi EU prisiljena ukrepati in zaščititi svoj trg jekla. EU je trg zaščitila v skladu z zelo strogimi pravili STO. Ukrepi pa veljajo le za tiste izdelke, katerih uvoz se je že povečal. Za te izdelke je EU uvedla carine v razponu od 14,9 do 26 odstotkov.

Uvedba ukrepov proti uvozu določenih jeklarskih izdelkov v obliki višjih carin in uvedbi kvot, ki jih je uvedel ameriški predsednik G. Bush, predstavlja precejšnjo zaprtje ameriškega trga izdelkov iz jekla. Posledično se je vse to odrazilo na evropskem trgu. Ne samo, da se je znižal izvoz v ZDA, temveč se je na trgu EU pojavilo tudi tisto jeklo iz tretjih držav, ki je bilo prizadeto zaradi ukrepov ZDA.

Evropska komisija pa je kot odgovor predstavila tri stopenjsko strategijo:

- a) spodbijati kompatibilnost ukrepov ZDA s pravili STO,

³⁵ povzeto po: DG Trade 2002c.

- b) doseči nadomestilo za izgubo izvoza zaradi teh ukrepov, kot to zagotavlja STO,
- c) zaščititi evropski trg v primeru visokega vala uvoza jeklarskih izdelkov v EU kot rezultat ameriškega protekcionizma.

Natančneje bomo pogledali ukrepe za dosego pod točkama b in c.

Zaščitni ukrepi za ohranitev trenutne ravni dostopa na trg EU

Sporazum STO o zaščitnih ukrepih zagotavlja uvedbo začasnih ukrepov za zaščito ali preprečitev resne škode. Predpogoj za uvedbo takšnih ukrepov pa je občutno povečanje uvoza na določenem sektorju. Prav tako morajo biti ukrepi kot takšni nediskriminatorni. Ta pogoj je v tem primeru izpolnjen, saj ima EU "poplavo" jekla, ki je odvrnjeno od trga ZDA. To lahko EU v nasprotju z ZDA tudi dokaže, saj je uvoz v letu 2001 znašal 26,6 milijonov ton jekla, medtem ko je leta v letu 1997 znašal 15,4 milijonov ton. To predstavlja kar 73% povečanje uvoza jekla v 4 letih. EU je kot odgovor na ukrepe ZDA uvedla začasne ukrepe, ki se nanašajo na 15 izdelkov iz jekla. Ti izdelki so tisti, ki so predmet povišanih carin ZDA in katerih uvoz močno narašča. Poleg tega so izpolnjeni tudi vsi zgoraj naštetih pogoji, ki so potrebni za uveljavitev takšnih ukrepov. Komisija pa za nadaljnjih 6 skupin izdelkov iz jekla še ni dovolila uporabe zaščitnih ukrepov, saj še ni bilo zaznati povečanja uvoza teh izdelkov. Za te izdelke se bo preiskava še nadaljevala in če bodo pogoji izpolnjeni, bodo tudi ti izdelki vključeni v trajne ukrepe.

Zato da bi uvedli zaščitne ukrepe, pa je potrebno opraviti naslednji postopek:

- obvestiti in posvetovati se z državami članicami v okviru zaščitnega komiteja, ki ga vodi komisija;
- sklep komisije za začetek uradne preiskave z namenom ugotoviti škodo, ki jo povzroča povečan uvoz;
- sledi uredba komisije za uveljavitev začasnih zaščitnih ukrepov; jasni dokazi uvoznega vala in grožnja resne škode so zadostno opravičilo; začasni zaščitni ukrepi so lahko uvedeni za čas trajanja preiskave vendar ne več kot za 200 dni;
- uredba komisije, ki sledi preiskavi za zagotovitev dokončnih zaščitnih ukrepov; Svet ministrov mora odobriti to uredbo s kvalificirano večino.

Po končani preiskavi, pa so lahko sprejeti trajni ukrepi. Uvedeni so le v primeru, če se v preiskavi pokaže, da so okoliščine povzročile povečanje uvoza v EU. Posledice se kažejo v resni škodi ali grožnji resne škode za domače proizvajalce. Namen katerihkoli zaščitnih ukrepov EU je ohranitev trenutnega nivoja uvoza. Zato je oblika in višina zaščitnih ukrepov izbrana tako, da lahko kar najbolje dosežemo ta namen.

Oblika ukrepa

Ukrepi lahko imajo eno od treh oblik:

ploščati toplo valjani izdelki iz železa ali jekla		3.199.240	17,50%	15,70%	3.529.234	15,70%	14,10%	1.720.583	14,10%
nelegirane toplo valjane plošče	skupaj - od tega:	554.286	26,00%	23,40%	581.999	23,40%	21,00%	298.098	21,00%
	Slovaška	179.723			188.709			96.656	
	Poljska	120.061			126.064			64.569	
	Madžarska	90.404			94.924			48.620	
	Bolgarija	61.195			64.254			32.911	
	ostali	102.903			108.048			55.342	
ozko toplo valjano jeko	skupaj - od tega:	198.365	26,00%	23,40%	208.283	23,40%	21,00%	106.680	21,00%
	Bolgarija	45.263			47.526			24.342	
	Slovaška	57.922			60.818			31.150	
	Švica	28.385			29.804			15.265	
	Češka	30.074			31.578			16.174	
	Turčija	8.721			9.157			4.690	
ostali	28.000	29.400	15.059						
legirani toplo valjani ravni izdelki	skupaj - od tega:	50.832	26,00%	23,40%	53.374	23,40%	21,00%	27.339	21,00%
	Srbija in Črna gora	26.600			27.930			14.306	
	Romunija	15.055			15.808			8.097	
	ostali				9.636			4.936	
hladno valjane plošče	skupaj - od tega:	2.107.210	26,00%	23,40%	2.212.571	23,40%	21,00%	1.133.269	21,00%
	Turčija	333.175			349.833			179.183	
	Slovaška	347.363			364.731			186.814	
	Južna Koreja	161.809			169.900			87.022	
	Bolgarija	126.105			132.410			67.820	
	Srbija in Črna gora	94.582			99.311			50.867	
	Argentina	158.055			165.958			85.003	
	Madžarska	104.735			109.972			56.327	
	Južna Afrika	83.767			87.956			45.050	
	ostali	697.619			732.500			375.183	

Vir: DG Trade 2002d

Iz zgornje tabele vidimo, da bodo carinske stopnje v primeru, da bodo veljale do leta 2005, postopoma zmanjšane, prav tako pa se kvote postopoma višajo. To je v skladu s pravili STO, ki pravijo, da v kolikor zaščitni ukrepi trajajo več kot 1 leto, se morajo postopno liberalizirati. Vendar pa je EU pri tem poudarila, da ti ukrepi ne bodo trajali niti dneva dlje od ukrepov, kot bo to potrebno. To pomeni, da v primeru, da ZDA umakne carine na sporne izdelke, bo le to nemudoma storila tudi EU.

Zaščitni ukrepi, ki jih je uvedla EU, slovenskega izvoza ne bodo posebej prizadeli. Slovenija sicer v EU izvažata v dveh kategorijah, za katere zaščitni ukrepi veljajo, to sta legirana toplo valjana pločevina in hladno valjani trakovi. Vendar pa so kvote glede na slovenski izvoz postavljene dovolj visoko.

5.4.3 Protidumpinški ukrepi

Globalna ekonomska kriza je v zadnjih letih povzročila dramatičen val uvoza poceni jekla predvsem iz Azije in vzhodne Evrope. Ker na teh trgih primanjkuje povpraševanja, se tam pojavi presežek, ki je na koncu plasiran na trg EU, zato Komisija EU nenehno prejema pritožbe glede nedovoljenega uvoza. Komisija po preiskavi pritožb lahko uvede začasne ukrepe za zaščito domačega trga. Le-teh pa je vsako leto več, še posebno na sektorju jeklarskih izdelkov.

Komisija je odgovorna za preiskavo pritožb, ki jih sprožijo proizvajalci jekla proti uvoznikom iz katerekoli tretje države. Seveda pa mora pritožba proizvajalcev temeljiti na resni škodi, ki jo poceni uvoz povzroča domačim proizvajalcem. Če komisija po preiskavi meni, da so te pritožbe proizvajalcev utemeljene in upravičene ter da so uvoženi produkti res predmet državnih pomoči ali da so bili v EU prodani po nižji ceni, kot bi jo imeli na domačem trgu, potem lahko EU uvede začasne zaščitne ukrepe. Začasni ukrepi proti državnim subvencijam so uvedeni za obdobje 4-ih mesecev, protidumpinški ukrepi pa za obdobje 6-ih mesecev. Oboji pa so lahko podaljšani z odločitvijo Sveta EU.

Evropska unija je pred nedavnim izdala posebno poročilo, iz katerega je razvidno, da se je število protidumpinških in protisubvencijskih začasnih ukrepov močno povečalo. Kot smo že omenili je ta rast posledica globalnih težav, s katerimi se spopada sektor jeklarstva. Komisija je namreč samo v prvih treh mesecih leta 2000 uvedla kar 22 začasnih ukrepov v primerjavi s sedemnajstimi v celem letu 1999. Izmed teh 22 ukrepov pa se jih kar polovica nanaša na sektor jeklarstva. Regionalno gledano pa se ukrepi nanašajo predvsem na Kitajsko, Hong Kong, Indijo, Brazilijo, Romunijo, Češko, Južno Korejo, Tajsko, Malezijo in še nekatere druge države. (Hong Kong Trade Development Council 2000).

5.4.4 Protisubvencijski ukrepi³⁶

Pravila, ki se nanašajo na ukrepe proti subvencijam, so točno določena v sporazumu STO. Sporazum v okviru STO se nanaša na ugotavljanje subvencioniranega izvoza in izravnalne ukrepe. EU je vsebino tega sporazuma prenesla v pravila EU glede zaščite proti subvencioniranemu uvozu. Pravila se nanašajo na možnost uvajanja izravnalnih ukrepov na subvencioniran uvoz iz tretjih držav. Izravnalni ukrepi so uperjeni proti izdelkom, ki so bili predmet državnih pomoči in predstavljajo grožnjo konkurenčnim podjetjem v EU. Preden Unija lahko uvede izravnalne ukrepe, pa morajo biti izpolnjeni trije pogoji:

1. vrsta pomoči

Pomoč mora biti točno določena, to je izvozna pomoč ali pomoč, ki je omejena le na določeno podjetje, skupino podjetij ali industrijo.

2. materialna škoda

³⁶ povzeto po: DG Trade 2003d.

Uvoz povzroča ali grozi, da bo povzročil škodo večjemu delu industrije EU. Škoda pa je opredeljena kot izguba tržnega deleža, znižanje cen proizvajalcev in razni pritiski na proizvodnjo prodajo in dobiček.

3. pomembnost za Unijo

Stroški za ukrepanje z izravnalnimi ukrepi ne smejo biti nesorazmerni s koristmi.

Evropska unija je na to temo subvencij v jeklarskem sektorju pripravila multilateralni sporazum, ki se nanaša na pomoč in državne subvencije jeklarski industriji. Med drugim ta sporazum pravi, da so prepovedane vse subvencije in pomoči razen tistih, ki so izrecno dovoljene. Dovoljene pa so naslednje oblike pomoči:

- pomoč odvečnim in upokojenim delavcem, ki so to postali zaradi zaprtja tovarn;
- časovno omejena pomoč za pospešitev privatizacije jeklarskih podjetij v državni lasti;
- pomoči v zvezi z ohranjanjem okolja;
- pomoči, namenjene raziskavam in razvoju.

Treba pa se je zavedati, da so ravno državne pomoči eden izmed največjih dejavnikov težav s prekomerno ponudbo v jeklarski industriji (The European Commission 2002a).

5.4.5 Bilateralni odnosi Evropske unije na področju jeklarstva

V skladu s pravili STO je EU sklenila naslednje sporazume:

- bilateralni sporazum Evropske skupnosti za premog in jeklo, le-ta je sklenjen z Rusijo in Ukrajino,
- sporazum o prosti trgovini s Turčijo glede proizvodov Evropske skupnosti za premog in jeklo,
- sporazumi sklenjeni z večino tretjih držav se sproti obnavljajo.

V EU pa so prepričani, da so multilateralni sporazumi: s CEEC (Češka, Slovaška, Poljska, Madžarska, Romunija, Bolgarija, Slovenija, Estonija in Litva), s Turčijo, Makedonijo in Zvezo neodvisnih držav, v okviru STO najboljša garancija za zagotavljanje predpisanega varstva okolja v jeklarskem sektorju (DG Trade 2002b).

5.4.5.1 Sporazumi glede jekla

EU – ZDA

EU je, kot smo že omenili, največji proizvajalec jekla na svetu (21% svetovne proizvodnje). ZDA pa so bile v letu 2000 drugi največji potrošnik jekla in tretji največji proizvajalec jekla na svetu. ZDA so tudi največji uvoznik jekla v svetu. To pomeni, da so ZDA eden ključnih akterjev na trgu izdelkov iz jekla ter da je veliko izvoznikov odvisnih od izvoza na trg ZDA. Vsako nepremišljeno vmešavanje države v tržne zakonitosti pa ima za posledico spremembe v trgovinskih tokovih v globalnem merilu.

Vendar se zaradi težav, ki pestijo ameriško jeklarsko industrijo (nekonkurenčnost), evropski izvozniki jekla srečujejo s številnimi ovirami. Junija 2001 je Busheva vlada naznanila tako imenovano Multilateralno Inicijativo o jeklu. S to inicijativo so ZDA uvedle protekcionistične zaščitne ukrepe, ki so prizadele EU za izvoz, ocenjen v višini 6 milijard ameriških dolarjev. Enostranski ukrep ZDA ima na EU dvojen vpliv, in sicer (European Commission 2002c):

- zmanjšanje izvoznih možnosti na trge ZDA,
- ameriški trg odvrča velike količine jekla, ki so bile namenjene na trg ZDA in se zaradi ukrepov posledično pojavijo na trgu EU.

Evropska unija je na te ukrepe odgovorila v skladu s pravili STO in uvedla poravnalne zaščitne ukrepe.

Sicer pa je leta 1989 Evropska unija podpisala bilateralno soglasje z ZDA, ki predpisuje disciplino pri subvencioniranju. Namen je bil razširiti tak sporazum na čim več držav trgovinskih partneric, podpisnic Urugvajskega kroga pogajanj GATT. Neuspeh pri sprejemanju multilateralnega sporazuma o jeklu je vodil ZDA k uporabi trgovinskih ukrepov za zaščito svojega trga. Pogovori o multilateralnem sporazumu so se na tej osnovi kasneje nadaljevali, toda ZDA se niso bile pripravljene odpovedati možnostim uporabe zaščitnih trgovinskih ukrepov. Multilateralni sporazum tako ni uspel.

EU – RUSIJA³⁷

EU in ECSC sta oktobra 1997 sklenili sektorski sporazum, ki se nanaša na trgovanje z določenimi izdelki iz jekla. V tem sporazumu sta se obe strani dogovorili, da se bosta izogibali uporabi kvantitativnih omejitev, carinskih dajatev ter raznih dajatev in podobnih ukrepov v zvezi z izvozom jeklenih odpadkov in ostankov, ki so ključni input v jeklarski industriji. Kljub temu pa je Rusija leta 1999 uvedla carino na odpadke iz železa in tako prelomila sporazum. S tem je bila tudi EU prisiljena k uvedbi protiukrepov v obliki količinskih omejitev za uvoz določenih ruskih izdelkov iz jekla. Tako se je v letih 2000 in 2001 uvoz iz Rusije zmanjšal za 12% saj je Evropska Komisija uvedla 12% znižanje kvantitativnih omejitev na uvoz določenih izdelkov iz jekla. Unija pa bo vztrajala pri tem ukrepu tako dolgo, dokler bo Rusija vztrajala pri prelomu jeklarskega sporazuma.

³⁷ povzeto po: DG Trade 2002e.

Julija 2002 pa sta EU in Rusija podpisali nov sporazum o jeklu, ki odpira možnosti za povečan uvoz jekla iz Rusije. Ta sporazum se nanaša na povečanje količinskih omejitev za uvoz izdelkov iz jekla. Izdelki, ki jih pokriva sporazum, pa niso pod vplivom nedavnih protekcionističnih ukrepov ZDA in so zato izključeni iz seznama začasnih ukrepov EU glede uvoza jekla.

Ta sporazum nadomešča prejšnji sporazum o trgovini med EU in Rusijo, ki j trajal od leta 1997 do leta 2001. Evropska komisija je zaključila pogajanja 07.03.2002. Sporazum pa je bil podpisan 09. 06. 2002 in je retroaktiven,³⁸ to pomeni, da velja od 01. 01. 2002.

Sporazum daje ruskim proizvajalcem večje izvozne možnosti v primerjavi s prejšnjim sporazumom. Količinski kontingenti so bili povečani za več kot za 40% za leto 2002 in za nadaljnjih 2,5% za leto 2003 in 2004, dosegli pa naj bi 1,266 milijonov ton.

EU – ROMUNIJA

Romunija ima z EU sklenjen evropski sporazum, ki se nanaša na sistem dvojnega nadzora brez količinskih omejitev za izdelke iz jekla. Namen sistema dvojnega nadzora je izboljšati preglednost in izogibanje možnim motnjam v trgovanju. Sporazum dovoljuje obema stranema, da uvedeta administrativne ukrepe za pridobitev informacij glede gibanj trgovinskih tokov. Do leta 2002 je bil sistem dvojnega nadzora vsako leto obnovljen. Oktobra 2002 pa je bil sistem dvojnega nadzora podaljšan za obdobje do datuma pridružitve Romunije Evropski uniji (The European Commission 2002d).

Podobna sporazuma imata z EU sklenjeni tudi Poljska in Češka.

EU – UKRAJINA³⁹

EU in Ukrajina sta leta 1994 podpisali PCA sporazum⁴⁰ le-ta pa je v veljavo stopil leta 1998. Namen PCA sporazuma je:

- zagotoviti okvir za politični dialog, ki je podlaga za razvoj tesnejših političnih vezi,
- pospeševati medsebojno trgovino,
- zagotavljati dobro osnovo za sodelovanje na ekonomskem, socialnem, finančnem, tehnološkem in kulturnem področju.

Pod PCA sporazum spada tudi sporazum o izdelkih iz jekla, ki nalaga EU, da odstrani količinske omejitve do Ukrajine. Obe stranki sta leta 1997 sklenili bilateralni sporazum o jeklu, ki se je nanašal na določene končne izdelke iz jekla, pokrival pa je obdobje do leta 2001. Medtem je Ukrajina zaprosila EU, da obnovi ta sporazum. Nov osnutek sporazuma je bil predstavljen decembra 2001. V tem

³⁸ velja za nazaj.

³⁹ povzeto po: The European Commission 2003.

⁴⁰ Partnership and Co-operation Agreement.

osnutku je bilo predstavljeno tudi povišanje količinskih omejitev za 35%. Kot je bilo skozi pogajanja dogovorjeno, je EU s 01. 01. 2002 začela izvajati sporazum vključno z izvajanjem avtonomnih ukrepov. EU je menila, da Ukrajina ni bila uspešna pri uresničevanju osnutka sporazuma predvsem zaradi nevrčanja DDV-ja ukrajinskim izvoznikom jeklenih izdelkov. Decembra 2002 je Ukrajina uvedla izvozno carino v višini 30 eurov na odpadke iz železa. V istem času pa je EU uvedla avtonomne ukrepe za leto 2002 in 2003, ki so temeljili na količinskih omejitvah na prejšnjem sporazumu. Ukrajina meni, da so ti ukrepi v nasprotju s sporazumom PCA, saj je ECSC pogodba prenehala veljati s 01. 07. 2002. Noben bilateralni sporazum glede trgovine z jeklom pa ni bil dodan, zato Ukrajina meni, da mora EU razveljaviti avtonomne ukrepe.

EU – KAZAHSTAN

22. 07. 2002 so pogajalci Evropske unije in predstavniki Kazahstana podpisali nov sporazum. Sporazum nadomešča prejšnjega in povečuje kvantitativne meje za uvoz določenih kazahstanskih izdelkov iz jekla v EU. Nanaša se na obdobje od leta 2002 do 2004. Vsi izdelki, ki jih pokriva ta sporazum, pa so izvzeti iz seznama začasnih ukrepov EU na izdelke iz jekla, ki so bili uvedeni marca 2002. Sporazum daje kazahstanskim proizvajalcem jeklenih izdelkov večje izvozne možnosti kot prejšnji saj so bile količinske omejitve povečane za 34% za leto 2002 in za dodatnih 2,5% za leto 2003 in za leto 2004, da bi dosegli stopnjo 113.500 ton v letu 2004.

Sporazum sicer temelji na ECSC pogodbi, vendar kljub temu, da je le-ta julija 2002 potekla, to nima vpliva na trajanje novega sporazuma (The European Commission 2002e).

EU – TURČIJA

Bilateralni dogovor med Evropsko unijo in Turčijo predpisuje ukinitve carinskih tarif in dajatev, ki imajo enakovreden učinek. Prav tako ta sporazum vsebuje poglavje, ki se nanaša na konkurenco, združevanje in državne pomoči. Državne pomoči morajo biti pregledne, omejene so le na tista podjetja, ki so potrebna prestrukturiranja, prav tako pa morajo biti primerljive s tistimi, ki so dovoljene v EU (The European Commission 2001b).

EU – MAKEDONIJA

EU in Makedonija sta 01. 06. 2003 sklenili pridružitveni in stabilizacijski sporazum, v okviru katerega sta uredili tudi trgovino z izdelki iz jekla. Bistvene značilnosti tega dela sporazuma pa so:

- carine na uvoz EU iz Makedonije so ukinjene;
- carine na uvoz Makedonije iz EU pa naj bi bile progresivno ukinjene. (80% znižanje carin v letu 2002, 60% v letu 2003, 40% v letu 2004 in 20% v letu 2006);
- količinske omejitve za izvoz iz Makedonije v EU in obratno so ukinjene, tako kot tudi vsi drugi ukrepi z enakovrednim učinkom.

Prav tako sta uvedli sistem dvojnega nadzora izvoza izdelkov iz jekla, kar pomeni da mora vse izdelke, na katere se sporazum nanaša, pri izvozu spremljati izvozni dokument, ki ga izda pristojen urad.

EU – DRŽAVE KANDIDATKE ZA ČLANSTVO V EU⁴¹

Države, ki bodo vstopile v EU, med katerimi je tudi Slovenija, bodo ob vstopu v EU imele vse tiste dolžnosti in obveznosti kot tudi pravice do tretjih držav, ki jih imajo države kandidatke EU. Vsa zakonodaja EU na področju trgovanja z jeklom bo postala uporabna za nove članice takoj z vstopom v EU. V nadaljevanju pa si bomo pogledali, kakšne koristi bodo imele nove države članice s prevzemanjem evropske zakonodaje glede jeklenih izdelkov.

- povečanje skupnega trga bo močno poenostavilo trgovino z izdelki iz jekla v povečanem evropskem prostoru;
- prevzemanje skupnih pravil glede konkurence, državnih pomoči, standardov, okoljevarstvenih pravil bo odstranilo vse trgovinske ovire na področju jeklarstva;
- razširjenje skupne zunanjetrgovinske politike EU na nove članice bo imelo močan vpliv tudi na zunanjo trgovino. Nove članice bodo morale znižati carine na stopnjo, ki jo ima za izdelke iz jekla Evropska unija. Prav tako bodo pravila za trgovanje s tretjimi državami enotna, torej bodo enaka za vse članice. Tudi tretje države bodo imele koristi od uveljavitve novih preferencialnih trgovinskih sporazumov.

Posledice prevzemanja SZTP EU novih držav članic

Nove države članice bodo avtomatično sodelovale v mednarodnih sporazumih. To pomeni, da bodo aktivno sodelovale v dogovorih za ukrepe trgovinske politike, ki veljajo za izdelke iz jekla. Aktivno bodo udeležene tudi na ostalih področjih, kot so sklepanje bilateralnih odnosov in sporazumov o sodelovanju na področju izdelkov iz jekla s tretjimi državami.

Nove države članice bodo ob vstopu v EU prevzele skupno carinsko tarifo EU. Carine EU na jeklo so že sedaj zelo nizke in bodo januarja 2004 ukinjene v skladu z Urugvajskim krogom pogajanj.

Prav tako se morajo nove države članice pripraviti na stroga pravila glede državnih subvencij in pomoči, ki veljajo na področju jeklarstva. V EU so vse pomoči, razen tistih, ki so izrecno dovoljene, prepovedane.

Vse nove članice, med njimi tudi Slovenija, bodo ob vstopu v EU torej prevzele celotna pravila za sektor jeklarstva, ki izhajajo iz SZTP EU. To pomeni med drugim tudi:

- bilateralni dogovor z Rusijo in Kazahstanom,

⁴¹ povzeto po DG Trade 2003e

- avtonomne ukrepe na uvoz iz Ukrajine,
- sistem dvojnega nadzora z določenimi pridruženimi članicami ter
- zaščitne ukrepe na 7 skupin izdelkov iz jekla, uvedenih zaradi protekcionističnih ukrepov, ki jih je uvedla ZDA.

5.4.6 Monitoring tretjih držav⁴²

V skladu z instrumenti za lažji dostop na tuje trge, kamor spada tudi monitoring Komisija EU pripravlja in izdaja letna poročila o aktivnostih glede trgovinskih ovir tretjih držav do držav Evropske unije. Namen takšnih poročil je zagotoviti pregled o pogojih trgovanja s tretjimi državami, kot tudi seznaniti države članice o zunanjetrговinskih in protekcionističnih aktivnostih, ki jih izvajajo tretje države. Sem spadajo predvsem informacije o

- protidumpinških postopkih,
- povračilnih ukrepov in
- zaščitnih ukrepov proti EU.

Sicer pa Unija med spremljanjem dogajanja na področju trgovinskih ovir na jeklarskem sektorju med drugim daje nasvete državam članicam, kar se tiče njihove vpletenosti v preiskave v tretjih državah. Prav tako pa zagotavlja, da tretje države izpolnjujejo njihove obveznosti. To dosega predvsem z diskusijami na bilateralni ravni ter na raznih konzultacijah.

Dodatno pa Komisija objavlja seznam statistike, ki kaže od države do države ukrepe, ki so v veljavi, kot tudi preiskave do držav članic EU, ki so v poteku. V zadnjem takšnem poročilu lahko med drugim vidimo, da je EU ugotovila, da se je število zaščitnih ukrepov na področju jeklarstva proti EU v zadnjih letih močno povečalo, pri tem pa prevladujejo ZDA.

5.5 Reševanje težav in sporov glede jeklarske industrije⁴³

Evropska unija se glede reševanja sporov na področju jeklarstva kot tudi reševanja sporov na drugih področjih poslužuje sistema reševanja sporov v okviru STO, imenovanega DSS »dispute settlement sistem«. Mehanizem reševanja sporov v okviru STO je pričel veljati leta 1995 in je eden osnovnih temeljev organizacije. EU meni, da sistem reševanja sporov v okviru STO deluje zelo dobro in pripomore k liberalizaciji svetovne trgovine.

Namen sistema reševanja sporov je predvsem:

⁴² povzeto po: DG Trade 2001i.

⁴³ povzeto po: DG Trade 2001h.

- reševanje nastalih trgovinskih sporov med državami članicami STO,
- zagotoviti spoštovanje pravic in dolžnosti, ki izhajajo iz raznih sporazumov, sklenjenih v okviru STO,
- izboljšati obstoječi sistem v luči že pridobljenih izkušenj.

Vendar pa EU predlaga, da bi sistem reševanja sporov pokrival tudi nekatera porajajoča se vprašanja, kot so:

- uvajanje sistema, ki bi temeljil na številnih predlogih in diskusijah med državami članicami STO,
- pojasnjevanje izvrševanja ukrepov, izrečenih v okviru sistema poravnania sporov; ta predlog se nanaša predvsem na dejanja, ki jih mora stranka, ki je v sporazumu izgubila, narediti kot tudi na njihov vrstni red; ta dejanja naj bi bila pojasnjena, preden se določi, da stranka ni delovala v skladu s priporočili organov za reševanje sporov;
- razširitev ukrepov na trgovinske poravnave, preden se uvedejo ukinitve dovoljenj;
- urejanje pravil, ki se nanašajo na obravnavanje primerov z zaupnimi informacijami;
- pospešitev procesov reševanja sporov, kadar je to opravičljivo in možno.
- večja preglednost primerov; trgovinski spori lahko vsebujejo tudi elemente, ki se tičejo širše javnosti; večja preglednost je zato potrebna za zagotovitev javnega mnenja in podpore odločitvi organov STO.

Kot sem že omenil, se EU poslužuje sistema poravnania sporov glede jeklarske industrije. Ker bi z opisovanjem primerov, ki jih je EU sprožila preko STO, zašli s teme, jih bomo nekaj najnovejših le našteali.

TABELA 5: Primeri poravnania sporov preko STO v jeklarski industriji

DATUM	TOŽNIK	OBTOŽENI	OPIS
Januar 2003	Mehika	ZDA	Povračilna carina na jeklene plošče iz Mehike.
November 2002	Kitajska	ZDA	Dokončni zaščitni ukrepi na uvoz določenih izdelkov iz jekla.
Julij 2002	EU	ZDA	Antidumping in povračilni ukrepi na določene izdelke iz jekla. Izdelki iz Francije in Nemčije.
Junij 2002	ZDA	EU	Trajni zaščitni ukrepi na uvoz določenih izdelkov iz jekla.
Maj 2002	Brazilija, Nova Zelandija, Norveška, Švica, Koreja, Kitajska, Japonska, EU	ZDA	Trajni zaščitni ukrepi na uvoz določenih izdelkov iz jekla, ki jih je ZDA uvedla za zaščito svojega trga izdelkov iz jekla.

Vir: WTO 2003.

5.5.1 Odbor OECD za jeklo⁴⁴

Odbor OECD za jeklo je edina mednarodna institucija, kamor države proizvajalke jekla lahko naslovijo svoje težave in vprašanja glede trgovine v sektorju jeklarstva. Poleg tega, da se višji predstavniki dežel članic redno sestajajo in rešujejo probleme glede jeklarstva, izvaja odbor tudi statistične in analitične študije v zvezi z politiko, industrijo in trženjem v sektorju jeklarstva. Prav tako veliko pozornosti posvečajo tudi vprašanjem, ki se nanašajo na varčevanje z energijo in ekološke probleme.

Odbor za jeklo sestavlja petnajst držav članic EU in druge tradicionalne članice OECD. Nedavno se je pridružilo še veliko pomembnih proizvajalk jekla, kot so Poljska, Češka, Madžarska, Mehika, Koreja in Brazilija. Poleg teh pa imajo Rusija, Ukrajina, Romunija in Slovaška status dežel opazovalk. V zadnjem času je komite razširil svoje sodelovanje tudi z deželami nečlanicami, vključno z vodilnimi proizvajalkami, kot sta Kitajska in Indija.

Odbor za jeklo podpira preglednost jeklarske industrije z rednimi razpravami o politiki in ukrepih, poleg tega pa podpira oblikovanje načel in političnih smernic. Prizadeva si ohranjati prosto trgovino z jeklom s čim manj ovirami in motnjami, zmanjšati nihanja v trgovanju, vzpostaviti delovanje komiteja, ki bo omogočal vladam v težavah posvetovanja z zainteresiranimi trgovinskimi partnerji in olajšanju strukturnega prilagajanja.

Vodstvo OECD je leta 1978 ustanovilo Komite za jeklarstvo, ki še vedno deluje. Med drugimi vsebuje naslednje predpostavke:

- trgovanje z jeklom mora biti v skladu s pravili STO,
- članice morajo biti seznanjene, da se morajo pri trgovinskih aktivnostih izogibati vsakim nepravilnostim in kršenju zastavljenih norm,
- upoštevati morajo mednarodna antidumpinška pravila, dumpinške instrumente pa lahko uporabljajo samo v času krize,
- izvozne cene naj ne bi bile nižje od cen v izvoznikovi državi oziroma od proizvodnih stroškov,
- članice so se dogovorile, da se bodo izogibale destruktivni konkurenci pri uporabi izvoznih kreditov,
- podpora nacionalne vlade domači jeklarski industriji v času kriznega obdobja ne sme imeti negativnih vplivov na jeklarsko industrijo v drugih državah,
- dogovor med članicami govori v prid odvečne delovne sile v jeklarskem sektorju zaradi izvedbe strukturnih sprememb, in sicer bodo odvečni delovni sili pomagale poiskati novo zaposlitev,
- o vsakem napredku, ki bi lahko povzročil spremembe v jeklarstvu, morajo spregovoriti v Komiteju, in sicer v obliki zasedanja zainteresiranih strank.

⁴⁴ povzeto po: DG Trade 1999f.

6 SKLEP

Skupna zunanjetrgovinska politika Evropske unije je eden izmed osnovnih pogojev za delovanje skupnega trga EU. Skupni trg EU obsega trenutno 15 držav članic s 372 milijoni potrošniki. To predstavlja kar 6% svetovne populacije. Na skupnem trgu EU pa se letno ustvari za več kot šest tisoč milijard dolarjev blaga in storitev. Napovedana širitev Evropske unije v bližnji prihodnosti, kamor spada tudi Slovenija, pa bo moč EU le še povečala.

Bistvo Skupne zunanjetrgovinske politike je v tem, da je njen temelj carinska unija, ki odpravlja vse carinske dajatve med državami članicami, hkrati pa jih zavezuje k enotni skupni carinski tarifi do tretjih držav. Poleg tega pa morajo države članice v okviru SZTP EU prevzemati in izpolnjevati vse sklenjene carinske in trgovinske sporazume. Le-ti se podpisujejo na ravni EU in jih nobena država članica ne sme sklepati individualno. Prav tako velja za države, ki se bodo pridružile EU, da bodo ob pridružitvi morale opustiti vse sklenjene bilateralne sporazume in prevzeti in upoštevati sporazume, ki jih ima s tretjimi državami sklenjena EU. Prav tako pa morajo države članice v okviru SZTP EU sprejemati enotne stopnje liberalizacije, enotno izvozno politiko ter upoštevati vsa pravila glede instrumentov za zaščito trgovine, kot so antidumping in subvencije.

Slovenija bo maja prihodnje leto postala polnopravna članica EU. To pomeni, da bo med drugim prevzela tudi skupno zunanjetrgovinsko politiko Evropske unije. To pomeni, da bo morala Slovenija ob vstopu v EU svojo trgovinsko politiko do tretjih držav, ki niso članice EU prilagoditi SZTP EU. To predstavlja za Slovenijo izgubo suverenosti na področjih, kot so določanje carin, zaščita pred dumpingom, državne pomoči ter na področju sklepanja raznovrstnih sporazumov in omejitev. To bo imelo na Slovenijo pomemben učinek, saj se bo pri trgovanju z državami z območja nekdanje Jugoslavije znašla v slabšem položaju, kot pa ga ima sedaj. Seveda ob predpostavki, da EU do takrat ne bo sklenila trgovinskega sporazuma s temi državami. Slovenija pa bo nasproti ostalim državam EU še vedno v boljšem položaju predvsem zaradi bližine trga ter relativno dobrega poznavanja teh trgov.

Pri izvajanju SZTPse EU poslužuje različnih instrumentov, med katerimi so najpomembnejši naslednji:

- skupna carinska tarifa
- instrumenti za zaščito trgovine, kamor prištevamo:
 - protidumpinške ukrepe
 - ukrepe proti nedovoljenemu subvencioniranju
 - ukrepe proti trgovinskim oviram
 - zaščitne ukrepe (skupni izvozni in uvozni režim)
- instrumenti za lažji dostop na tuje trge (monitoring)
- preferencialni sporazumi in multilateralna pogajanja

Glavni namen teh instrumentov je, da z njihovo pomočjo EU zagotavlja pravično mednarodno trgovino, odprtost in liberalnost globalnih trgov. Prav tako pa z njihovo

pomočjo pripomore k večji konkurenčnosti njenih podjetij ter posledično večji napredek in večjo moč.

Treba je prav tako poudariti, da SZTP opredeljuje pravila zunanje trgovine za vse pomembnejše sektorje v EU, razen za sektor kmetijstva, kjer so ta pravila opredeljena v Skupni kmetijski politiki EU.

Na področju jeklarstva je EU največji svetovni proizvajalec surovega jekla na svetu. Vendar zaradi hitre rasti proizvodnje jekla v drugih državah, predvsem na Kitajskem in Japonskem, v zadnjem času EU beleži hiter upad nekoč tradicionalnega presežka v trgovinski bilanci. Nekatere napovedi celo napovedujejo, da bodo azijske države v naslednjih desetih letih kontrolirale kar 50% svetovnega trga jeklarskih izdelkov.

Slovenija ima relativno močno razvito jeklarsko industrijo. Slovensko jeklarsko panogo sestavljajo tri večja podjetja. Slovenija okoli dve tretjini proizvodnje jekla izvozi, od tega kar 63% na trge EU, vendar to za EU predstavlja le 0,6% vsega evropskega uvoza. Poudariti je tudi potrebno, da je bila jeklarska industrija v Sloveniji v preteklosti deležna številnih državnih pomoči. Ob vstopu v EU pa bodo glede subvencij za Slovenijo pričela veljati pravila v skladu s SZTP EU, ki so zelo stroga in se lahko dodeljujejo le pod posebnimi pogoji.

Skupna zunanjetrgovinska politika EU za izdelke iz jekla je vezana na dve temeljni pogodbi Skupnosti. To sta Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo ter Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti. Osnovna naloga SZTP na področju jeklarstva je preprečiti protekcionizem v nekaterih državah in subvencioniranje v drugih državah ter tako ustvariti takšne tržne razmere, ki bodo vsem udeležencem omogočale enakopraven položaj na trgu. To pa je v sektorju jeklarstva zelo težko. Zavedati se moramo, da so zaradi ohranjanja delovnih mest, zaradi povezanosti z drugimi industrijskimi panogami ter predvsem zaradi povezanosti z vojaško industrijo vse države zainteresirane za obstoj svoje železarske industrije in jo skušajo na takšen ali drugačen način zaščititi. To pa je v nasprotju s prizadevanji EU k vedno večji liberalizaciji v svetovni trgovini.

Kot smo že omenili, vse države članice uporabljajo enotno skupno carinsko tarifo za uvoz iz tretjih držav. Za uvoz izdelkov iz jekla so carine v EU relativno nizke. V letu 2002 je bila povprečna stopnja carin okrog 1,7%, vse carine pa naj bi bile do leta 2004 ukinjene. Vendar je potrebno upoštevati, da je večina izdelkov iz jekla v EU uvožena brez carin, na podlagi raznih bilateralnih trgovinskih sporazumov. Določene omejitve veljajo le pri uvozu izdelkov iz jekla iz Rusije, Ukrajine in Kazahstana. Izvoz izdelkov iz EU pa je popolnoma prost in ni predmet kakršnihkoli omejitev. Če primerjamo zaščito jeklarske industrije s carinami, ugotovimo, da ima EU enega izmed najbolj liberalnih in odprtih jeklarskih trgov. Med tiste države, ki imajo jeklarsko industrijo najbolj zaščiteno pa spadajo Kitajska, Brazilija, Indija in Egipt.

EU za proizvode iz jekla v določenih primerih zahteva pridobitev potrebnega uvoznega dovoljenja. Uvozno dovoljenje je potrebno pridobiti, kadar obstajajo količinske omejitve ali kadar Unija zahteva enostransko ali dvostransko

nadzorstvo. EU zaradi zagotavljanja informacij o trgovinskih tokovih izvaja tako imenovani preventivni nadzor ter zaščitni sistem z dvojnimi preverjanjem brez količinskih omejitev. Prav tako pa je potrebno poudariti, da je EU kot odgovor na zaprtje ameriškega trga uvedla stalne zaščitne ukrepe, ki pa veljajo le za sedem izdelčnih skupin. Ti ukrepi imajo vpliv tudi na slovensko jeklarsko industrijo, vendar je prizadetega le 6% vsega slovenskega izvoza na trg EU. Sicer pa načeloma uvoz izdelkov iz jekla ni podvržen kvotam ali podobnim omejitvam.

V domeno SZTP spada tudi sklepanje raznih bilateralnih sporazumov, ki naj bi pospeševali razvoj svetovne trgovine. Na področju jeklarstva ima EU sklenjenih kar nekaj tovrstnih sporazumov. Z ZDA je EU podpisala bilateralno soglasje, ki predpisuje disciplino pri subvencioniranju, vendar pa so trenutno odnosi EU – ZDA zaradi unilateralnih protekcionističnih ukrepov ZDA precej zaostreni, saj je EU sprožila proti ZDA spor v okviru STO. EU ima z Romunijo, Bolgarijo, Češko ter Slovaško sklenjene sporazume, ki se nanašajo na sistem dvojnega nadzora. Z Rusijo ima sklenjen sektorski sporazum, ki pa ga Rusija ne spoštuje. Z Ukrajino ima EU sklenjen PCA (Partnership and Co-operation Agreement) sporazum, ki pa ga zaradi različnih zapletov ne izvajata. Sicer pa se bilateralni sporazumi sproti obnavljajo in sklepajo, poudariti pa je potrebno, da ima EU sklenjene sporazume z večino tretjih držav, zato je tudi uvoz izdelkov v EU v večini primerov na osnovi raznih bilateralnih sporazumov prost.

Slovenija bo maja prihodnje leto postala polnopravna članica EU. To bo imelo posledice tudi za slovensko jeklarsko industrijo. Med najpomembnejšimi novostmi, s katerimi se bo soočila slovenska jeklarska industrija, je prevzemanje vseh skupnih pravil, ki veljajo v okviru SZTP. Prav tako bodo slovenska podjetja soočena z zelo velikim trgom, ki ne bo več tuj, ampak domač, s tem pa je povezano tudi soočenje s konkurenco na tem trgu. Prav tako bo morala Slovenija prilagoditi carinsko stopnjo evropski, ki je zelo nizka, soočiti se bo morala tudi z enotnimi pravili za trgovanje s tretjimi državami. Predvsem pa se bodo morala slovenska jeklarska podjetja soočiti s strogimi pravili glede državnih pomoči, ki veljajo v EU na področju jeklarstva. Za tista podjetja, ki se že sedaj srečujejo z močno in neprizanesljivo konkurenco na tujih trgih, velikih sprememb ob vstopu Slovenije v EU ne bo. Prav nasprotno, za ta podjetja bo vstop v EU precej olajšal poslovanje. Tista, ki pa so se zanašala na finančne pomoči države, pa bo stvarnost v Evropski uniji kar hitro povozila.

7 ABSTRACT

The European Union is today the leading player in international trade, ahead of the United States and Japan. At a time of strong growth in international trade, it accounts for a fifth of world trade. However, the EU's capacity to play a key role in global negotiations depends more on the effectiveness of its common commercial policy than on its volume of trade.

EU is the world's largest producer in the Steel sector, with 159 million tonnes of crude steel production in 2001. In the last years there has been also a rapid growth in steel production elsewhere in the world and this led to a sharp decline in the EU's traditional trade surplus in iron and steel sector.

The common commercial policy is based on uniform principles in regard to charges and tariff rates, the conclusion of tariff and trade agreements, the achievement of uniformity in measures of liberalisation, export policy and measures to protect trade such as those to be taken in the event of dumping or subsidies. Within the common commercial policy have been developed a broad range of instruments such as: common external tariff, trade defence instruments (anti-dumping, anti-subsidy policy, regulation on trade barriers and protective measures), instruments for access to third country markets, and preferential arrangements and multilateral negotiations.

EU tariffs for steel products are relatively low. The average rate was in 2001 about 1,7%. All tariffs will disappear in 2004, in line with the Community's commitments in the Uruguay Round. Imports from many countries enter the Community at preferential rates under bilateral agreements, the Generalised System of Preferences (GSP) or tariff suspension regimes. That means that most of finished steel products are imported at zero duty in line with the bilateral Europe Agreements. Only imports from Ukraine, Russia and Kazakhstan are subject to quantitative restrictions. As a response to latest US safeguard measures, the EU introduced in accordance to WTO rules definitive safeguard measures for seven steel products.

The main Commission's responsibility under common commercial policy is on the one hand to defend EU trade interests vis-a-vis third countries and on the other hand to stimulate the liberalization in the world trade.

KEY WORDS:

EUROPEAN UNION, COMMON COMMERCIAL POLICY, COMMON EXTERNAL TARIFF, TARIFFS, INSTRUMENTS, EXTERNAL TRADE, SAFEGUARD MEASURES, STEEL, STEEL INDUSTRY, BILATERAL TRADE AGREEMENTS, IMPORT, EXPORT.

POVZETEK

V mednarodni trgovini je EU dandanes najpomembnejši akter pred velesilama, kot sta ZDA in Japonska. Trgovina EU znaša v času močne gospodarske rasti, kar eno petino celotne svetovne trgovine. Potrebno je vedeti, da je uspešnost EU, igrati glavnega akterja v globalnem merilu, bolj odvisna od učinkovitosti njene skupne zunanjetrgovinske politike kot pa od samega obsega trgovine.

V jeklarskem sektorju je EU prav tako največja svetovna velesila EU je največji svetovni proizvajalec surovega jekla. V letu 2001 se je v EU proizvedlo kar za 159 milijonov ton jekla. V zadnjih letih pa je opaziti zelo hitro rast proizvodnje tudi drugod po svetu, predvsem na Japonskem, kar se odraža tudi na trgu EU, EU v zadnjih letih namreč opaža hiter upad včasih tradicionalnega trgovinskega presežka na področju jeklarstva.

SZTP temelji na enotnih načelih, še posebej kar se tiče zaračunavanja carin, sklepanja carinskih in trgovinskih sporazumov, doseganja enotnosti pri ukrepih za liberalizacijo, izvozne politike in ukrepih za zaščito domače trgovine. V okviru SZTP je EU razvila širok spekter instrumentov, ki ji pomagajo uresničiti zadane cilje na področju mednarodne trgovine. Med najpomembnejše instrumente štejemo skupno carinsko stopnjo, instrumente za zaščito trgovine, za lažji dostop na tuje trge, kot tudi preferencialne sporazume in multilateralna pogajanja.

Carine na jeklarske izdelke so v EU zelo nizke. Povprečna stopnja v letu 2001 je znašala 1,7%. Uvoz iz večine držav namreč vstopi v EU po preferencialnih stopnjah na podlagi raznih bilateralnih sporazumov, splošne sheme preferencialov ali drugih ureditev glede znižanja carin.

Glavna naloga evropske komisije v okviru SZTP na področju jeklarstva pa je, na eni strani spodbujati, čim bolj liberalno trgovino, na drugi strani pa mora s takšnimi ali drugačnimi instrumenti ščititi trgovinske interese in interese proizvajalcev Evropske unije nasproti proizvajalcem iz tretjih držav.

KLJUČNE BESEDE:

EVROPSKA UNIJA, SKUPNA ZUNANJETRGOVINSKA POLITIKA, SKUPNA CARINSKA STOPNJA, CARINE, INSTRUMENTI, ZUNANJA TRGOVINA, ZAŠČITNI UKREPI, JEKLO, JEKLARSKA INDUSTRIJA, BILATERALNI TRGOVINSKI SPORAZUMI, IZVOZ, UVOZ.

SEZNAM VIROV

1. Bobek, Vito, in Tjaša Živko. 2002. *Poslovni vodnik po skupni zunanjetrgovinski politiki Evropske Unije*. Ljubljana: Gospodarska Zbornica Slovenije.
2. Burgstaller, S in Woodley D. 1999. Consolidation is this the way forward. *Metal Bulletin Monthly* 5, 59.
3. Commission of the European Communities 2002. *Forward Programme for Steel for 2002*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/enterprise/steel/ppa_en_2002.pdf (30. 05. 2003).
4. Delegacija Evropske komisije v Republiki Sloveniji. 2002. Slovensko jeklo na trg EU. *EU Novice* 57, 9-11.
5. Delegacija evropske komisije v RS 2003. *Evropska unija in svet*.
[online]. Dostopno na:
http://www.evropska-unija.si/Evropska_unija/Global_player/global_player.htm
(20. 03.2003)
6. Delegation of the European Commission to the United States 2003. *EU in the US – Customs and Tariffs*.
[online]. Dostopno na:
<http://www.eurunion.org/legislat/customs.htm> (29. 05. 2003).
7. DETE – Department of Enterprise Trade and Employment 2003. *Import Restrictions Guide*.
[online]. Dostopno na:
<http://www.entemp.ie/import/restrict.htm> (29. 07. 2003).
8. DG Trade 1999a. Trade in Goods - *The Civil Aircraft Sector – Overview*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/goods/aircraft/overview.htm> (25. 03. 2003).
9. DG Trade 1999b. Trade in Goods – The electronic sector.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/goods/electro/index_en.htm (25. 03. 2003).
10. DG Trade 1999c. Trade in Goods – *The Chemical Sector; Pharmaceutical Products*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/goods/chem/pharma.htm> (25. 03. 2003).

11. DG Trade 1999d. Trade in Goods – *The Chemical products; Cosmetics Products*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/goods/chem/cosmetics.htm> (25. 03. 2003).
12. DG Trade 1999e. Trade in Goods – *The Machinery Sector; Description of the sector*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/goods/machine/index_en.htm (25. 03. 2003).
13. DG Trade 1999f. The Steel Sector – *OECD Steel Committee*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/goods/steel/oecdcom.htm> (04.04.2003).
14. DG Trade 2000a. Trade in Goods – *The Non – ferrous Metal Sector*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/goods/nonfer/index_en.htm (25. 03. 2003).
15. DG Trade 2000b. Trade in Goods – *The Chemical Sector; Chemical Products*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/goods/chem/chemicals.htm> (25. 03.2003)
16. DG Trade 2000c. Trade in Goods. *The Machinery Sector; Statistics*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/goods/machine/stats.htm> (25. 03. 2003).
17. DG Trade 2001. *Bilateral Trade Relations – Japan*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/bilateral/japan/index_en.htm (12. 03. 2003).
18. DG Trade. 2001a. *The commercial policy of the European Union – The European Union and the World trade Organisation*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/misc/tib2_en.htm (05.05.2003)
19. DG Trade 2001b. *Trade policy instruments – On guard for unfair practices*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/policy/index_en.htm# (05. 03. 2003)
20. DG Trade 2001c. *The commercial policy of the European Union*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/misc/tib5_en.htm (07. 03. 2003)
21. DG Trade 2001d. *The bilateral and regional dimensions to EU commercial policy*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/misc/tib6_en.htm (25. 03. 2003).

22. DG Trade 2001e. *Towards freer, fairer trade in industrial products*.
[online]. Dostopno na:
<http://trade-info.cec.eu.int/europa/2001newround/goo.pdf> (20. 04. 2003)
23. DG Trade 2001f. *Trade in Goods – The Automotive Sector*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/goods/auto/overview.htm> (25. 03. 2003).
24. DG Trade 2001f. *Trade in Goods. The Machinery Sector; Overview*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/goods/machine/overview.htm> (25. 03. 2003).
25. DG Trade 2001g. *Trade in Goods – Trade in Agriculture*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/goods/agri/index_en.htm (25. 03. 2003).
26. DG Trade 2001h. *Trade in action – Dispute Settlement; A Cornerstone of the WTO*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/miti/dispute/overview.htm> (10.03.2003).
27. DG Trade 2001i. *Trade policy instruments – Monitoring of third country commercial defence actions..*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/policy/third_c/index_en.htm (12. 05. 2003).
28. DG Trade 2002. *Bilateral Trade Relations – China..*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/bilateral/china/index_en.htm (12. 03. 2003).
29. DG Trade 2002a. *Bilateral Trade Relations – ACP Countries*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/bilateral/acp/index_en.htm (12. 03. 2003).
30. DG Trade 2002b. *Trade in Goods – The steel sector..*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/goods/steel/index_en.htm (04. 04. 2003).
31. DG Trade 2002c. *Trade Issues – Steel sector-European Commission response to US decision to impose protectionist duties on steel imports..*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/sectoral/industry/steel/pr_180302.htm (12.06.2003).

32. DG Trade 2002d. *Definitive Tariff Quota Table Detailing Measures Overtime by Products and by Country.*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/sectoral/industry/steel/docs/steel_anx2.pdf (19.05. 2003).
33. DG Trade 2002e. *Bilateral Trade Relations – Russia.*
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/bilateral/russia/bsa.htm> (29.05.2003).
34. DG Trade 2003. *Bilateral Trade Relations. USA – Economic relations.*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/bilateral/usa/index_en.htm (16. 04. 2003)
35. DG Trade 2003a. *Trade in services – The EU and Services negotiations in the WTO.*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/services/index_en.htm (25. 03. 2003).
36. DG Trade 2003b. *Trade in Industrial Goods – Textiles.*
[online]. Dostopno na:
<http://trade-info.cec.eu.int/textiles/index.cfm> (25. 03. 2003).
37. DG Trade 2003c. *Trade in Industrial Goods – Steel Sector.*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/sectoral/industry/steel/index_en.htm
(02.07.2003).
38. DG Trade 2003d. *Trade Issues – Anti – subsidy.*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/respectrules/anti_subsidy/index_en.htm
(28.07.2003).
39. DG Trade 2003e. *Bilateral Trade Relations – Candidate Countries.*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral/regions/candidates/sect_ovw.htm#ste (12. 03. 2003).
40. DG Trade 2003f. *Trade in Services – The EU and Services negotiations in the WTO.*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/services/index_en.htm (15.05.2003)
41. DTI – Department of Trade and Industry 2003. *UK Trade policy & EU – An effective and coherent external policy.*
[online]. Dostopno na:
<http://www.dti.gov.uk/worldtrade/ukpolicy.htm> (20. 04. 2003)

42. EUROFER – European Confederation of Iron and Steel Industries. 2003. *Report on the Economic and Steel Market Situation; up to Q IV 2003 and Forecast for Year 2003.*
[online]. Dostopno na:
<http://www.eurofer.org/marketReport/marketReport.pdf> (30. 05. 2003).
43. European Communities 2003a. – *Activities of the European Union – Summaries of legislation. External trade: introduction.*
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/r11000.htm> (01. 03. 2003)
44. European Communities 2003a. *Activities of the European Union – Summaries of legislation- External trade.*
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/s05020.htm> (02. 03. 2003).
45. European Communities 2003b. *The commercial policy of the European Union – Trade in Brief.*
[online]. Dostopno na:
http://eurpoa.eu.int/comm/trade/misc/tib_en.htm (05. 04. 2003)
46. Gospodarska zbornica Slovenije 2003. *Skupna zunanjetrgovinska politika EU.*
[online]. Dostopno na:
<http://www.gzs.si/Nivo3.asp?!Dpm=6471>. (16. 04. 2003)
47. Hogan, W. Thomas. 1994. *Steel in the 21st Century. Competition Forges a New World Order.* New York: Lexington Books.
48. Hong Kong Trade Development Council 2000. *Business Alert – EU – Rapid increase in EU anti-dumping, anti-subsidy actions.*
[online]. Dostopno na:
<http://www.tdctrade.com/alert/eu0011.htm> (17. 07. 2003).
49. IISI – International Iron and Steel Institute. 2003. *World Steel in Figures.*
[online]. Dostopno na:
<http://www.worldsteel.org/media/wsif/wsif2003.pdf?PHPSESSID=513870532c5ae5591a92235dc2b18671> (08. 05. 2003).
50. Križanič, France 2003. *O slovenski gospodarski povezanosti z Evropsko unijo*
[online]. Dostopno na:
<http://neutro.k2.net/html/publikacije/114/krizanic.html> (12. 03. 2003)
51. Plahutnik, Andrej. 1998. Antidumpinški postopek in Evropska unija. *Gospodarski vestnik* 37, 118.
52. Repovž, Mija. 1994. Železarne na kocki. *Gospodarski vestnik* št. 35, 8-11.

53. RGIS - Regionalni gospodarski informacijski sistem 2000. *Odnosi s slovenijo*.
[online]. Dostopno na:
http://rgis.mra.si/slovene/eu/odns_slov.php3 (14. 04.2003)
54. Sankovič, Nina. 2003. Carinska unija in trgovinski režimi - Slovenija in Evropska unija. *EU Novice* št. 61, 4
55. The European Commission 2001a. *The state of the competitiveness of the steel industry in the EU*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/enterprise/steel/competitiveness.htm> (04.04.2003)
56. The European Commission 2001b. Bilateral Trade Relations. *Turkey Bilateral steel agreement*.
[online]. Dostopno na:
<http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral//countries/turkey/bsa.htm>
(22.05.2003).
57. The European Commission 2002a. *Elements of a steel subsidy agreement*. Brussels.
[online]. Dostopno na:
http://trade-info.cec.eu.int/doclib/docs/2003/april/tradoc_111385.pdf
(08. 05. 2003).
58. The European Commission 2002c. Market Access Database – *Market Access Sectoral and Trade Barriers Database-Iron Steel and Non Ferrous Metals*.
[online]. Dostopno na:
<http://mkacddb.eu.int/mkdb/stb/mkstb.pl?action-bysector§or-S1600>
(15.06.2003).
59. The European Commission 2002d. *Proposal for a Council regulation concerning the export of certain steel products from Romania to the Community*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lq=EN&numdoc=52002PC0678&model=guichett (18. 06. 2003).
60. The European Commission 2002e. Bilateral Trade Relations-*New EU-Kazakhstan Steel Agreement opens way for increased steel imports from Kazakhstan..*
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral//countries/kazakhstan/pr220702_en.htm (12.05.2003).

61. The European Commission 2003. *External Relations-The EU's relation with Ukraine*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/external_relations/ukraine/intro/ (05.08.2003).
62. The European Commission 2002b. *EU-Steel Production in 2001*.
[online]. Dostopno na:
http://europa.eu.int/comm/enterprise/steel/images/eu_steel_production_2001.pdf (08. 05. 2003).
63. Tilia, M., B. Rudman in A. Plahutnik. 2000. *Notranji trg EU in trgovinska dejavnost*. Ljubljana: Gospodarska zbornica Slovenije.
64. Urad vlade za informiranje 2000. *Slovenija - doma v Evropi – Evropska unija se predstavi*.
[online]. Dostopno na:
<http://evropa.gov.si/eu/> (12. 04. 2003)
65. Urad vlade za informiranje 2003. *Carinska unija in zunanje ekonomski odnosi*.
[online]. Dostopno na:
<http://evropa.gov.si/publikacije/zgibanke/carina/> (15. 03. 2003)
66. WTO – World Trade Organisation 2003. *Dispute Settlement – Disputes, chronologically*.
[online]. Dostopno na:
http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_status_e.htm
(14. 09. 2003).

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ACP	Africa Caribbean, Pacific
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
ATC	Agreement on Textiles and Clothing
CCP	Common Commercial Policy
DG	Directorate General
CHTA	Chemical Harmonisation Tariff Agreement
CIS	The Commonwealth of independent States
DSP	Dispute Settlement System
EC	European Community
ECSC	European Coal and Steel Community
EEA	European Economic Area
EFTA	European Free Trade Agreement
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EU	Evropska Unija
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GATS	General Agreement on Trade in Services
GPA	Government Procurement Agreement
GSP	Generalised System of Preferences
IPI	Injurious Pricing Instrument
IISI	International Iron and Steel Institute
LCA	Large Civil Aircraft
MFA	Multi Fibre Arrangement
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PCA	Partnership and Co-operation Agreement
STO	Svetovna trgovinska organizacija
SZTP	Skupna zunanjetrgovinska politika
TBT	Technical Barriers to Trade
WTO	World Trade Organisation

SEZNAM TABEL IN SLIK**SEZNAM TABEL**

- Tabela 1: Trgovina med EU in ZDA
Tabela 2: Glavni izvozniki in uvozniki jekla v letu 2000
Tabela 3: Carine na uvoz izdelkov iz jekla v izbranih državah
Tabela 4: Ukrepi EU, kot odgovor na protekcionizem jeklarske industrije v ZDA
Tabela 5: Primeri poravnavanja sporov preko STO v jeklarski industriji

SEZNAM SLIK

- Slika 1: Največji svetovni proizvajalci jekla
Slika 2: Proizvodnja jekla v svetu od leta 1970 do 2001
Slika 3: Proizvodnja jekla v posameznih državah EU v letu 2001
Slika 4: Slovenski izvoz jekla po regijah